

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech

Bc. Martina Hanusová

Katedra religionistiky
Vedoucí práce: doc. Pavel Hošek, Th.D.
Studijní program: Teologie (N6141)
Studijní obor Křesťanská humanitární a pastorační práce - diakonika

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze 31.7. 2012

Bc. Martina Hanusová

Bibliografická citace

Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech [rukopis]: Diplomová práce , Martina Hanusová; vedoucí práce: doc. Pavel Hošek, Th.D.. Praha, 2012. 51s.

Anotace

HANUSOVÁ, Martina. *Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, 2012. Diplomová práce. 51 s.

Práce se zamýšlí nad povahou českého veřejného mínění o muslimech, které se v naší republice projevuje prezentací přehnaných obav a polopravd, a nad faktory ovlivňující toto mínění. Mezi tyto faktory v rámci této práce patří dějinný vývoj naší země, která se nikdy v historii nesetkala s větším počtem muslimů ani jinou menšinou a česká společnost je tak jedním z etnicky nejhomogennějších evropských států. Dalším faktorem je nekritické přijímání informací z médií, filmové produkce a monografie typu *Střet civilizací* od Huntingtona.

Všechny faktory jsou umocněny etnocentrickým sklonem, který se nevyhýbá ani české společnosti.

Cílem práce je zjistit, jakou roli hraje osvětová činnost Islámské nadace v Praze v porovnání se zmíněnými faktory ovlivňující české mínění v této otázce.

Klíčová slova

Islám, muslim, etnocentrismus, střet civilizací, islamofobie, předsudky, integrace, multikulturalismus, dialog kultur, mezináboženský dialog.

Annotation

HANUSOVÁ, Martina. *Factors affecting the Czech public opinion about Muslims*. Prague: Charles university of Prague, Protestant Theological Faculty, 2012. Diploma degree thesis. 51 pp.

The diploma thesis deals with the nature of Czech public opinion about Muslims and the factors influencing this opinion. Among those factors of this thesis is a historical development of the Czech Republic which never met with a large number of Muslims and Czech society is one of the ethnically homogeneous European countries. Another factor is the uncritical acceptance of information from the media, film production and memoir type of Huntington's Clash of Civilizations.

All of this factors of influence are compounded by ethnocentric gradient that doesn't avoid the Czech society.

The aim is to determine the role played by education Islamic Foundation in Prague in compared with the above factors influencing Czech opinion on this topic.

Keywords:

Islam, Muslim, ethnocentrism, a clash of civilizations, islamophobia, integration, multiculturalism, dialogue of cultures, interreligious dialogue.

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování doc. Pavel Hošek, Th.D za vedení této diplomové práce, za cenné rady a podnětné připomínky.

Dále bych poděkovala za poskytnutí rozhovorů a vlídné přijetí pedagogům Karlínského gymnázia a Gymnázium Na Vítězné pláni v Praze. Poděkování také patří Islámskému centru v Praze, které jsem navštívila a které mi poskytlo své informační materiály.

V neposlední řadě děkuji Márii a Janu Opltovým a Janě Vondráčkové za gramatickou korekci této práce.

Obsah:

	ÚVOD	7
1	Role komunikace v koexistenci dvou kultur	8
	1.1 Etnocentrismus	10
2	Multikulturalismus jako varianta kulturní integrace	13
3	Problém masové imigrace a plurálního multikulturalismu	16
4	Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech	19
	4.1 Zkušenost Čechů s muslimy v historii, současnost a budoucnost	19
	4.2 Islám a jeho mediální obraz v České republice	22
	4.3 Teorie střetu civilizací	26
	4.3.1 Huntingtonovo a Janečkovovo pojetí střetu civilizací	28
	4.3.2 Proměna chápání „střetu civilizací“ českou veřejností	32
	4.4 Osvětová činnost Islámské nadace v Praze	34
	4.4.1 Prezentace islámu Islámskou nadací v Praze	34
	4.4.2 Rozbor informačních materiálů Islámské nadace	36
	4.4.3 Rozhovory s pedagogy pražských gymnázií	43
	4.4.4 Shrnutí osvětové činnosti Islámské nadace v Praze	46
5	Potřeba nové optiky vztahů mezi muslimy a Čechy	48
	ZÁVĚR	51
6	Seznam literatury	53
7	Přílohy	57
	7.1 Struktura muslimské komunity v České republice	57
	7.2 Právní status Ústředí muslimských obcí v České republice	59
	7.3 Ideová nejednotnost islámských představitelů	61
	7.4 Rozhovory	63

ÚVOD

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila *Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech*. Práce se bude věnovat pohledu především české společnosti na muslimský svět. Tento pohled je však do jisté míry odrazem světových, respektive evropských historických i současných událostí. Proto pokládám za vhodné tyto souvislosti v úvodních kapitolách zmínit, a to zejména z pohledu kulturní antropologie.

Česká společnost je jedním z etnicky nejhomogennějších evropských států a nikdy v historii se nesešla s větším počtem muslimů na svém území. V tomto ohledu je evropskou raritou. Právě díky absenci vlastní zkušenosti s minoritami je naše společnost uzavřená vůči neznámým prvkům a je zesílen její etnocentrický sklon, který se významně promítá do českého většinového mínění o muslimech. To je po této stránce náchylnější k nekritickému přijímání informací z médií, filmové produkce, ne odborné literatury či postojů ideologicky vyhraněných organizací a jejich aktivistů. Projevuje se prezentací přehnaných obav, nedůvěry a polopravd o životě muslimů ve světě i v Čechách.

Tato práce se pokusí zamyslet nad faktory ovlivňující specifickou povahu českého veřejného mínění o muslimech, z něhož je znát neznalost celé problematiky. Mezi takové faktory v rámci této práce patří již zmíněný dějinný vývoj naší země, mediální obraz islámu a monografie typu *Střet civilizací* od Huntingtona.

Cílem práce bude zjistit, jakou roli hraje osvětová činnost Islámské nadace v Praze v porovnání se zmíněnými faktory, které ovlivňují české mínění v této otázce.

1 Role komunikace v koexistenci dvou kultur

Současnost je odrazem historie. Tuto skutečnost často popírají ti, kteří tvrdí, že migrace je jakýmsi „novým“ fenoménem. Opak je pravdou a měli bychom se z dějin poučit. Na druhou stranu je třeba podotknout, že okolnosti současné migrace se od těch historických do značné míry liší.¹

Lidská evoluce je jevem přirozeným a je neoddělitelně spjatá se samotným aktem přesouvání se z jednoho místa na druhé a následné adaptace na nové prostředí. „Historie lidské migrace sahá až k samému zrození lidstva, kdy se zhruba před sedmi miliony lety afričtí hominidé počali kolonizovat savanu.“²

Jednotlivé kultury pak vznikaly pod tlakem potřeby adaptovat se na různé typy prostředí. A právě díky jeho rozmanitosti probíhal vývoj kultur v řadě linií. Environmentální rozmanitost lze tudíž považovat za jeden ze základních motivů vzniku samostatných originálních kultur. Jejich pestrost vypovídá o schopnosti „zabydlet“ se v prostředí, přijmout je jako prostor k obývání.³

Přestože vysvětlení kulturních odlišností je zdánlivě prosté, jejich existence či spíše reakce na ně je v případě kulturních kontaktů neustále zdrojem předsudků, nedorozumění a napětí.⁴ Náš komunikační styl naráží na jiný komunikační styl minority. Nerozumíme tomu, proč se minorita „nepřizpůsobila“, proč si ponechává vlastní vzorce chování a tomu, že do naší společnosti přináší problémy. Může za konfliktní situace vždy jenom minorita?

Problém je většinou v komunikaci na straně obou účastníků. Tento problém pak vytváří zvlášť velké riziko nedorozumění. Pokud bychom měli všichni stejnou minulost, kulturu, tradici a zkušenosti, byl by komunikační proces poměrně snadný. Pocházíme však z nejrůznějších míst, máme jinou kulturu, jiný etnický původ, máme jiná očekávání, jiné zkušenosti, představy a přání, a v různých situacích nereagujeme všichni stejně. Informace našeho partnera nečteme v komunikaci shodně jako on.

Hodnoty, vnímání, předpojatost - předsudky. Tyto faktory doprovázející komunikační styl určují zdařilost komunikačního procesu. Bude-li komunikace mezi dvěma jedinci shodná nebo podobná ve všech třech oblastech, dva jedinci si

---

¹ KING, *Atlas lidské migrace*, 8

² KING, *Atlas lidské migrace*, 8 - 11

³ ORTOVÁ, *Kulturní a sociální ekologie*, 7

⁴ HRABÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 129

porozumějí. Naopak komunikace se stane obtížnou, jestliže se dva lidé budou lišit ve více než v jednom z těchto faktorů.

Mezi hodnoty patří mimo jiné náboženství. Je možné se jakékoliv hodnoty vzdát? Přijmout novou vlastně znamená vzdát se původní. Co místo ní přijme? Neztratí jedinec svou původní identitu?

Díky dalšímu faktoru, předsudkům, nedáváme partnerovi dialogu šanci. Bránit se tomuto faktu je možné získáváním kvalitních, fundovaných informací a řadou pozitivních příkladů, které naruší generalizovaný model a povedou nás k diferenciaci a konkretizaci.⁵ Pokud však máme neúplné informace, špatný zdroj informací nebo jsou zkreslené, komunikační proces je vážně ohrožen. Více na toto téma v kapitole *Islám a jeho mediální obraz v České republice*.

Do procesu vnímání a hodnocení vždy vstupoval přirozený sklon hodnotit civilizaci či zemi, v níž žijeme, jako lepší – morálnější a úspěšnější. Jako tu, jejíž názory jsou univerzálně platné. Tento sklon na počátku dvacátého století pojmenoval americký sociolog W.G. Sumner jako *ethnocentrismus*.⁶

---

⁵ ŠIŠKOVÁ, *Menšiny a migranti v české republice* 13-15

⁶ HRABÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 132

1.1 Etnocentrismus

„Díky falešné univerzalizaci svých partikulárních rysů se členové většinové společnosti považují za zástupce obecného lidství. Menšinám nutí tyto své rysy jako obecně závazné normy. Prohlašují, že nemůže být plně člověkem a tudíž ani občanem ten, kdo ještě neučinil rozhodný krok od přírody ke kultuře, od vášni k rozumu, od barbarství k civilizaci.“⁷

Právě takto je charakterizován etnocentrismus. Jako tendence poznávat, hodnotit a interpretovat všechny zkušenosti a poznatky z hlediska kultury vlastního společenství na základě vlastního etnického, politického, náboženského, ... měřítko. V důsledku této tendence má jedinec sklon považovat hodnoty, normy a ideje společenství, s nímž se identifikuje, za měřítko správnosti, zatímco projevy odlišných společenství jsou posuzovány jako odchylky od optimálního stavu. Jedná se o jeden z univerzálně se vyskytujících projevů lidské psychiky a zcela jej eliminovat je prakticky nemožné. Etnocentrismus je podle sociologů zákonitým produktem a zároveň podmínkou socializace a akulturace, podporuje vnitřní soudržnost společenství a je mechanismem identifikace jednotlivce se skupinou, k níž přísluší.⁸

Na počátku dvacátého století se etnocentrismus stal předmětem kritiky. Bylo totiž zřejmé, že pokud vědci chtějí při studiu mimoevropských kultur dosáhnout objektivnějších výsledků, je nutné je nahradit jiným metodologickým přístupem. Tímto protipólem se stal *kulturní relativismus (pluralismus)* a z něj odvíjející se princip kulturní plurality, který odmítá model univerzální evoluce kultury. Tvrdí, že jednotlivé kultury se vyvíjejí vlastními prostředky různými směry. Z toho vyplývá, že každou z mimoevropských kultur je nutno studovat jako jedinečný fenomén, k jehož hodnocení není možné objektivně použít měřítko kultury jiné. Jednotlivé kultury lze pochopit jedině v kontextu jejich norem, hodnot a idejí. Jakmile přijmeme za toto měřítko kulturu vlastní, již stojíme na pozicích zpochybňovaného etnocentrismu.⁹

Prolínání kultur, integrace minority s sebou nese mnoho nesnází¹⁰ a humanističtí zastánci asimilace tvrdí, že kulturně-skupinový pluralismus „zahání lidi zpět do sociálních ohrad, které mezi nimi udržují nerovnost.“¹¹ Přesto se kulturní rozmanitost jeví jako vysoce užitečný stav, protože všeobecně platí, že nejrychlejší

---

⁷ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 144

⁸ BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 89

⁹ HRABÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 133-134

¹⁰ monotónní, nudná, intelektuálně nestimulující práce; podlomené zdraví, ponížení a projevy rasismu, nátlaky kvůli odlišným kulturním a náboženským projevům.

¹¹ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 146

vývoj zaznamenaly ty civilizace, které byly v úzkém kontaktu s jinými, odlišnými kulturami, soutěžily s nimi a byly nuceny se vůči nim vymezovat. Vývoj kultury, která je v izolaci, stagnuje.

Jak již bylo řečeno, etnocentrismus je univerzálně se vyskytující projev lidské psychiky, který se v dějinách projevoval soupeřením kultur. Jak křesťanská, tak muslimská kultura se domnívala, že právě ona je tou kultivovanější, a pokoušela se dobýt a zcivilizovat území té druhé. Muslimové si mohli až do konce 17. století myslet, že islám je silou předurčen vítězit. I přes menší či větší porážky ze strany křesťanské kultury muslimové věřili, že jsou vojensky nejsilnější, že jejich víra a způsob života jsou právem nadřazeny všem ostatním. Nedokázali se však vyrovnat námořní síle Evropanů a počátkem 20. století se zdálo, že islám je definitivně poražen (křesťanskou) Evropou. Kdysi rozsáhlá Osmanská říše byla po dlouhou dobu kolonizována.¹²

Během těchto mezikulturních střetů docházelo k výměně znalostí, technologií, idejí, k výměně, která je nejen hybnou silou, ale přímo podmínkou vývoje. Také euro – atlantická civilizace vděčí za svůj technologický úspěch kontaktu s jinými civilizacemi. A zdaleka nejde jenom o používání fénického písma, čínského papíru a střelného prachu, kompasu a hedvábí, indického skla a oceli, arabské nuly nebo amerických brambor.¹³

Na počátku dvacátého století předložili Robert Ezra Park a Frederic Teggard odvážnou teorii katastrofického pokroku. Podle této teorie jsou hybnou silou dějin migrace a doprovodné střety, konflikty a asimilace kultur vytvářející civilizační pokrok. Dlouhodobá izolace podle těchto autorů ústí do stagnace.¹⁴

V dnešní době je nejpatrnější zvláštní případ etnocentrismu – *evropocentrismus*, který se vyznačuje nadřazováním evropsko-americké kultury všem ostatním kulturám, prosazováním jejich kulturních projevů jako optimálních, vnucováním jejich kulturních prvků, morálních zásad a evropskému pojetí lidských práv mimoevropským kulturám.¹⁵

Problematika tohoto sociálně psychologického jevu se nejvýrazněji projevuje v komunikaci Západního světa (USA) s islámským, kdy Západ¹⁶ hodnotí vlastní

---

¹² MÜLLER, *Islám a islamismus*, 124-131

¹³ http://is.muni.cz/th/173746/pedf_b/Karel_Luskac_-_hotovo_BP.txt

¹⁴ BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 30

¹⁵ HRAHÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 133

¹⁶ Výraz „západní kultura“ a pojem „Západ“ je velmi nepřesný – na „Západě“ žije 700milionů až miliarda lidí, proto se nejedná o kulturu, ale o značný počet společností a překvapivě odlišných

civilizaci jako tu morálnější a usiluje o šíření vlastní hodnoty demokracie a liberalismu jako hodnoty univerzální, kdy tak ideologicky podpírá svou vojensko-ekonomickou převahu, vzbuzuje negativní reakce jiných civilizací.¹⁷ Evropské akademické prostředí tyto pohyby samozřejmě zaznamenalo, ale pohlíželo na ně s nepochopením a spíše s prezíravým mlčením než polemicky.¹⁸

Příkladem je Američan Blankley, který tvrdí:

„Přichází den, kdy se Západ bude muset rozhodnout, čeho si více cení: Poskytování práv a tolerance vůči těm, kteří nás chtějí zničit nebo přežítí západní civilizace. Bezedný liberalismus je v této situaci sebevraždou Západu. Výzva zní jasně: Přiznejme si, že je hloupost tvrdit, že nejsou horší a lepší civilizace, že jsou jen civilizace s různým systémem hodnot. Opak je pravdou. Naše západní civilizace je lepší, má pravdu, kterou bude muset ostatním civilizacím vysvětlovat pomocí „praktických výsledků.“¹⁹

Blankley patří mezi autory zastávající názor, že lidská práva jsou univerzální dobro, které by se mělo prosazovat na celém světě, a tudíž by nemělo být považováno za počin určité společnosti. Lze však podotknout, že Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 není univerzální, ale je to spíše výplod moderní evropské sociální filozofie. Tento argument poukazuje na etnocentrické tvrzení, jehož cílem je zavádět a bránit lidská práva v afrických a jiných společnostech stejně jako v Evropě či USA a nebere ohled na fakt, že každá kultura má své vlastní představy o spravedlnosti a právech.²⁰

Západní kultura by měla dát najevo, že nemá univerzální návod na dokonalost. Měla by se oprostít od etnocentrismu, univerzalismu a extrémního kulturního relativismu, které rozděluje lidstvo na skupiny, jejichž rozdíly jsou nepřekročitelné. Vzájemná nedůvěřivost a pocit nadřazenosti se pak nepochybně přenáší také do oblastí soužití muslimských komunit s majoritou v hostitelských zemích, včetně země české.²¹ Té se etnocentrické napětí nevyhýbá, ačkoli zde má tento vztah svá specifika, o nichž bude tato práce hovořit v dalších kapitolách.

---

kulturních prostředí. „Západ“ nelze prezentovat jako typ společnosti. Avšak pro zjednodušení bude tato práce s pojem Západ dále používat. (ERIKSEN, *Sociální a kulturní antropologie*, 362)

¹⁷ BARŠA, *Islám a ismalismus*, 58

¹⁸ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 94

¹⁹ 11. Září přinutilo západ promyslet znovu svůj vztah ke svým bývalým koloniím. Jsou to totiž právě křivdy a výčitky pocházející z třetího světa. (BARŠA, *Islám a islamismus*, 13)

²⁰ ERIKSEN, *Sociální a kulturní antropologie*, 214-215

²¹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 130-131

2 Multikulturalismus jako varianta kulturní integrace

Další ze sporů univerzalizmu a partikularismu je ohledně interpretací zásady rovného uznání v hostitelské zemi: Má být tato zásada uplatněna na jednotlivce bez ohledu na jeho etnickou příslušnost anebo naopak s ohledem na ni? Mají si být všichni rovni jako příslušníci jednoho lidského druhu – v tom v čem jsou stejní, anebo jako příslušníci různých sociálních skupin – v tom, v čem se liší? Univerzalistická obhajoba zapomíná na obsahovou partikularitu těchto pravidel. Ta jsou většinou šita na míru majoritě. Normy oficiálně slepé vůči rase, kultuře, pohlaví, věku, ... ve skutečnosti většinou podporují útlak na těchto diferencích založený, neboť navzdory svému univerzalistickému ospravedlnění jsou právě vždy v souladu s rysy a zájmy privilegovaných. Podle humanistických obhájců budou rovná individuální práva zajištěna teprve tehdy, vyhladí-li se odlišnosti dominantních a minoritních skupin. Kulturní pluralisté naopak z toho, že kulturně reálná nerovnost mezi lidmi je reprodukována na uplatňování formální rovnosti, vyvozují nutnost zavedení politických procedur zohledňujících skupiny.²²

Spor univerzalistů a stoupenců partikularismu nemůže mít jednoznačného vítěze, protože obě paradigmaty jsou na sobě závislá. Čistý partikularismus se v boji za uznání musí odvolávat na univerzální právo na odlišnost. Každý pokus partikularisty o opření univerzálního horizontu je přinejlepším sebeklamem. Utlačované skupiny mohou účinně bojovat proti etnocentrismu právě tak, že budou jejich nepravou obecnost chytat za slovo, tj. že se budou dovolávat univerzálních hodnot, za něž se tyto formy útlaku rétoricky kryjí.²³

„Kultury musejí směřovat k syntéze a nové středové poloze“²⁴ a musejí se vzdát nároků na univerzalitu. Univerzálnější pohled nepovstává z rozumu údajně přecházejícího všechny kultury, ale z komunikace různých kultur. Ta ovšem předpokládá společnou vůli dobrat se jistých univerzálních principů. Za univerzální přitom mohou být považovány jediné hodnoty schválené v rámci dialogu rovných,²⁵ kde kulturní difference nebudou záminkou a důvodem ke konfliktu, ale podkladem k hledání toho, co mají kultury společné, na čem jsou schopny se dohodnout.

---

²² BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 146-147

²³ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 162 a 164

²⁴ IZEDBEGOVIĆ, *Islám mezi Východem a Západem*, 13

²⁵ BARŠA, *Islám a islamismus*, 68

Univerzalita určitého postoje spočívá v jeho schopnosti nahlédnout svou partikularitu – vzdát se naivního předpokladu o obecné platnosti svých východisek.²⁶

„Nejde o to, abychom shovívavě snášeli, že ti druzí se mýlí, ale o to, abychom věřili, že pravda těch druhých je pro ně dobrá. Stejně tak jako věříme, že naše pravda je dobrá pro nás. (...) Nemůžeme je soudit, nemůžeme je hodnotit, neznáme jejich životní příběh, neznáme faktory a vlivy, které je formovaly, nemůžeme říct, že ta naše cesta by pro ně byla lepší. Nemůžeme na rozdíl od nich vědět, co je pro ně nejlepší (...) jestliže mám rád kávu, nepotřebuji ke štěstí, abyste také vy měl rád kávu, a nepotřebuji Vás tak dlouho přesvědčovat o kvalitě kávy, až přisvědčíte, že káva je výborná. Káva je prostě dobrá a tečka. Máte-li raději mléko nebo čaj, já se tím necítím nijak ohrožen.“²⁷

Tolerance tvoří předpoklad *pluralismu*. Přestože jde o dva odlišné pojmy, jsou vnitřně propojené. Rozdíl spočívá v tom, že zatímco tolerance respektuje hodnoty jiných, pluralismus tvrdí, že rozmanitost a nesouhlas patří k hodnotám, jež obohacují jedince i jeho společnost.²⁸

Rozřešení sporu univerzalistů a partikularistů se blíží multikulturalismus, který je jediným možným přiblížením k ideji všelidského sjednocení. Tvrdí, že lidé s různými kořeny mohou žít pospolu, mohou a měli by se bez předsudků či iluzí dívat přes hranice rasy, jazyka, rodu a věku. Multikulturalismus rozmanitost kultur vítá, protože zastává názor, že některé z nejzajímavějších věcí v historii a kultuře se dějí na rozhraní různých kultur. Situace na rozhraní ho nezajímají jen proto, že jsou samy o sobě fascinující, ale protože jejich pochopení přináší světu naději.²⁹

Na kulturní rovině integrace rozlišujeme její tři varianty (asimilace, tavící tyglík, kulturní pluralismus), kdy multikulturalismus je silnější variantou pluralismu.³⁰ Na rozdíl od pluralismu, který staví na protínajících se sociálních, kulturních dělicích liniích a tlumí tak identity, s nimiž se setkává. Kdežto multikulturalismus staví na liniích kumulativních a vytváří tak „posílené identity“.³¹ Posílení tím, že v nich překrývá jazyk, náboženství, ideologii.

Multikulturalismus nepopírá, naopak předpokládá existenci silné, společně sdílené veřejné kultury, ve které jsou univerzalistické principy zapuštěny. Pluralita kultur je tak překlenuta (nikoli vymazána) jednou společně sdílenou kulturou, do níž se musí přistěhovalec asimilovat. Tato částečná asimilace je kulturní podmínkou

²⁶ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 261

²⁷ HOŠEK, *Káva je prostě dobrá. Rozhovor se židovským filozofem Shumi Berkowitzem*, 8

²⁸ SARTORI, *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 15-16

²⁹ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 5

³⁰ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 226

³¹ SARTORI, *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 82

občansko-politické integrace vedené ideálem rovných práv a rovných příležitostí. Částečná asimilace pak ponechává sociální a psychologický prostor pro udržení jiné, partikulárnější příslušnosti.³²

„Jsem skotsko-irský jižanský baptista a jsem na to hrdý. Ale můj život byl nezměrně obohacen mocí Tóry, krásou Koránu, pronikavou moudrostí náboženství Východu a jižní Asie. (...) Před více než třiceti lety, na vrcholu hnutí za občanská práva, došla Kernerova komise k závěru, že se stáváme dvěma Amerikami, jednou bílou, jednou černou a, oddělenými a nerovnými. Dnes stojíme před odlišnou volbou. Staneme se ne dvěma, ale mnoha Amerikami, oddělenými, nerovnými a izolovanými? Nebo budeme čerpat sílu z celého našeho lidu a naší staré víry v hodnotu lidské důstojnosti, abychom se stali první opravdovou multirasovou demokracií na světě?“

Clinton³³

Multikulturní integrace předpokládá pohyb a přizpůsobení na obou stranách. Většinová společnost by v sobě měla uvolnit prostor legitimním kulturním potřebám menšin, uznat je jako části sebe sama, měla by přijmout antidiskriminační zákony. Právní systém by také měl respektovat zvláštnosti menšin, aniž by porušil princip rovnosti před zákonem. Menšiny zase musí respektovat základní principy liberální společnosti a přijmout všechny povinnosti spojené s občanstvím.³⁴

Bude-li právní systém respektovat zvláštnosti menšin, a menšiny budou respektovat základní princip uspořádání hostitelské společnosti, pak nejsou na místě obavy následujícího charakteru: „Evropané, kteří se snaží přiřknout muslimům zvláštní privilegia a plíživě tak znehodnocují vlastní národní identitu a kulturu, ve skutečnosti pomáhají uvolnit cestu islámskému separatismu a islamistické agitaci. Uspíší tím střet civilizací, o němž někteří z nich tvrdí, že se mu snaží vyhnout.“³⁵

---

³² BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 231 a 240

³³ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 41-42

³⁴ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 228-229

³⁵ PRYNCE-JONES, *Islamizace Evropy? 10*

3 Problém masové imigrace a plurálního multikulturalismu

„Zajímavou otázkou není, zda přijmout multikulturalismus, ale jaký typ multikulturalismu přijmout.“

Will Kymlická³⁶

„... dříve, než je multikulturalismus politickým programem, je totiž sociálním faktem.“³⁷

V rozvinutém světě panuje obava, že žadatel o azyl bude zneužívat pohostinnost hostitelského národa a stane se z něj sociální zátěž. Když se debata o lidské migraci dostane do extrému, začne se hovořit o potencionálních neblahých důsledcích imigrace, v nichž budou původní obyvatelé „zavaleni, zahlceni, přemoženi“ imigranty. Je proto vhodné zmínit fakt, že procento migrujících je až překvapivě nízké. Celých 97 procent lidské populace na Zemi žije a umírá ve stejné zemi, v níž se narodí. Pouhá tři procenta populace odchází ze své mateřské země a adaptuje se nový život v jiném národě.³⁸

Přesto však i takto malé procento tvoří miliony přistěhovalců, často také z islámských zemí, kteří se dnes hromadně stěhují do západní Evropy a působí tamějším vládám nemalé starosti. Drtivě převažují migranti bez kvalifikace přinášející si s sebou návyky, názory a postoje, které odpovídají nízkému rozvoji jejich původní vlasti. Jejich schopnost akceptovat kulturu, hodnoty, mentalitu a životní styl nové destinace jsou potom přirozeně velmi omezené.³⁹

Sociologové v minulosti u příchozích (muslimů) tzv. druhé a třetí generace předpokládali postupné upouštění od striktního dodržování náboženských pravidel, a to, že se projeví spíše asimilační výsledky procesu integrace. Vývoj ukázal, že se v tomto ohledu mýlili.⁴⁰ Generace muslimů v Evropě narozených velmi nejspíše nepůjde cestou Židů, kteří opustili ghetta a přijali evropský styl života. Muslimů je totiž podstatně více než kdysi Židů a navíc jsou podporováni velkým muslimským světem mimo Evropu.⁴¹

Otázka multikulturalismu se začala v západní Evropě klást až v 60. let v souvislosti s přílivem pracovní síly z neevropských oblastí. Evropa na něj reagovala obtížněji⁴² než přistěhovalecké země jako například USA. Ty jsou totiž lépe připraveny

³⁶ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 5

³⁷ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 15

³⁸ KING, *Atlas lidské migrace*, 184

³⁹ WEIGL, *Viníkem je spíš evropský sociální stát*, 34

⁴⁰ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 201

⁴¹ MÜLLER, *Islám a islamismus*, 137

⁴² Liberální reformulovaný britský model, který stál u zrodu evropského multikulturalismu, odpověděl na přítomnost velkého počtu imigrantů asimilacionisticky. Roku 1964 Poradní komise britského

na kulturní pluralitu, kterou s sebou přinášejí nově příchozí. Jejich národní identita je také relativně otevřenější k proměně. Pro evropské státy jsou historie, území, kultura a jazyk daleko pevnějšími hodnotami. To je činí pro přistěhovalce mnohem problematičtějšími než přistěhovalcké země ze své podstaty.⁴³

Za problémy v soužití mezi většinovou společností a imigranty proto nehledejme islám. On není hrozbou, protože problémy mezi věřícími různých tradic nevznikají kvůli náboženským a kulturním odlišnostem, jak si často mnozí myslí. „Naopak věřící lidé obvykle oceňují na druhých právě to, že jsou věřící.“⁴⁴ Problémem je již zmíněný fenomén masové imigrace⁴⁵ a neochota či neschopnost evropských národních společenství přijmout nově příchozí.

Legitimita kulturního relativismu, ze kterého vychází multikulturalismus a interkulturní výchova, je třeba v jeho počáteční fázi bezesbýtku uznat. Specifické kultury jednotlivých společenství bychom měli považovat za zcela rovnocenné, tolerovat jejich odlišné projevy a respektovat jejich právo na odlišné hodnoty a normy.⁴⁶ Avšak ani paradigma kulturního relativismu není receptem na bezproblémové soužití kultur. Je mu vytýkáno, že jedince různých kultur vidí jako lidi, jejichž vnímání světa je naprosto odlišné. Ale málokterá z kultur se vyvíjela v naprosté izolaci. Uznání kulturních identit a odlišností samo o sobě nenabízí normativní kritérium a naopak univerzalizmus předkládá jisté univerzálie, jako je rovnost, spravedlnost, práva jednotlivců, ... Přestože jejich reálné projevy jsou z hlediska různých kultur specifické a často velmi rozdílné, budou muset být posuzovány ve světle nějakého vnějšího kritéria, nechceme-li uvíznout v pouhém relativismu, který je původcem oddělených, velmi početných (politicky korektních) ghett, kde multikulturalismus degeneroval v „plurální monokulturalismus“, v němž kultury spolužijí vedle sebe, ale uzavřené samy

---

společenství pro otázky přistěhovalců vydala s ohledem na vzdělávací politiku prohlášení, že „nelze očekávat od národního systému, že bude podporovat různé hodnoty přistěhovalckých skupin“ a přijala rasově předpojatá opatření kontroly imigrace. O několik desítek let však Britové pochopili, že asimilacionismus zdaleka není lékem na mezikulturní napětí, ale naopak přináší jeho eskalaci. (BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 223 a 228)

⁴³ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 12-13

⁴⁴ BAILEY, *Nové modely veřejné role náboženství*, 6-10

⁴⁵ Od 50. let přicházejí do vyspělých evropských zemí statisíce lidí z méně rozvinutých zemí za pracovními příležitostmi, které jim nejdříve nabízel jednak ekonomický boom ve druhé polovině 20. století, ale především evropský sociální model, který umožnil milionům Západoevropanů opustit neatraktivní profese a pohodlně přežívat díky štědré sociální síti. Tento imigrační trend pokračuje, i když boom dávno vystřídala stagnace. (WEIGL, *Viníkem je spíš evropský sociální stát*, 34)

⁴⁶ HRAHÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 133-135 + RODRÍGUEZ MAGDA, *Neexistující al-andalus*, 77-78

v sobě.⁴⁷ Radikální křídlo dané menšiny často odmítá spolu s asimilací i samu ideu členství v jednom občanském národě mnoha kultur. „Taková absolutizace partikularismu strhává možný most, po němž může daná menšina vyjít k obecnější identifikaci s širším společenským celkem a uzavírá se do mýtu své výlučnosti.“ Odmítnutí falešného univerzalizmu monokulturního státu tak v tomto případě vede k odmítnutí univerzalizmu vůbec a pojem pluralismu tak ztrácí na obsahu. Jedinec se nechápe především jako nositel obecně lidských rysů a zavrhuje tak svou individuální univerzalitu ve jménu skupinové partikularity. Místo občanství, v němž je uznán jakožto příslušník lidstva, se tak člověk spokojuje se statusem příslušníka zvláštní skupiny, jako osoba s handicapem, se zvláštní sexuální orientací, jako člen etnické skupiny. Všelidská sounáležitost je nahrazena sounáležitostí kmenovou.⁴⁸

Důvodem takového kulturního nacionalismu těch, kteří jsou do velké míry asimilováni dominantní kulturou, je pocit méněcennosti a touhy po uznání, jež je obecně lidskou hodnotou – boj o uznání partikulární kulturní identity je ve skutečnosti bojem o uznání univerzální lidské důstojnosti.⁴⁹ Cílem multikulturalismu není separace těchto skupin, nýbrž integrace jejich příslušníků do společenství rovnosti, svobody a solidarity.

---

⁴⁷ RODRÍGUEZ MAGDA, *Neexistující al-andalus*, 77-78 + WEIGL, *Vínkem je spíš evropský sociální stát*, 34

⁴⁸ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 17-19

⁴⁹ BARŠA, *Islám a islamismus*, 62

4 Faktory ovlivňující české veřejné mínění o muslimech

4.1 Zkušenost Čechů s muslimy v historii, současnost a budoucnost

Při sledování informačních zdrojů, potažmo jejich spotřebitelů, si nelze nevyšimnout hluboce zakořeněných stereotypů v prezentaci islámu, které mají silnou životaschopnost. Tyto stereotypy souvisejí s dějinným vývojem naší země, který je jedním z faktorů ovlivňující mínění českého národa o muslimech.

Přestože byl islám ve společenském vědomí křesťanské Evropy vždy chápán jako hrozba a nepřítel, historicky objektivně je v Evropě od raného středověku trvale přítomen a nepochybně přispěl k obohacení evropské kultury.⁵⁰ Území východní, jihovýchodní Evropy a Pyrenejský poloostrov se s islámem v historii často setkávala a také západní Evropa má zkušenost s muslimy z dob své koloniální nadvlády nad značnou částí východu.⁵¹ Tyto vztahy mezi Evropou a Orientem se vedle nešvarů kolonizace vyznačovaly vzájemně prospěšným obchodem a bohatým předáváním filozofických, vědeckých a dalších kulturních podnětů.⁵² Putování kulturních vzorců a hmotných artefaktů, dálková obchodní výměna, míšení životních stylů, ... provází tyto dvě naprosto odlišné civilizace od počátku historie. Soudobá globalizace tento proces díky moderním komunikačním technologiím pouze výrazně urychlila.⁵³ Jak přínosy v obchodu, tak vstřebávání kulturních projevů sousedních civilizací, však nejsou často zmiňovány,⁵⁴ natož pozitivně hodnoceny, neboť se tento proces v dějinách uskutečňoval zcela nevědomě. V dobových pramenech nebyly tyto přínosy soustavně sledovány.

Díky vlně dobovačských válek muslimů do Středomoří, do východní Evropy a tureckých útoků na další části našeho kontinentu⁵⁵ získal islámský svět u Evropanů negativní pověst. Pohled na něj byl deformovaný a po celá staletí se násobil o smyšlené negativní rysy nepřítele.⁵⁶

---

⁵⁰ WEIGL, *Viníkem je spíš evropský sociální stát*, 34

⁵¹ KING, *Atlas lidské migrace*, 9-10

⁵² KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 183

⁵³ BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 25

⁵⁴ Středověké muslimské spisy se ostatním populacím také prakticky nevěnují. Jen několik málo arabských cestovatelů podniklo cesty do temné Evropy, ale jejich zprávy neobsahují mnoho informací a nepovažují Evropu za příliš významnou. (MÜLLER, *Islám a islamismus*, 121)

⁵⁵ MÜLLER, *Islám a islamismus*, 123-124

⁵⁶ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 171-73

„Snaha generalizovat a shrnovat složité a mnohoznačné děje do jednoznačných formulí se nemůže vyhnout metodologické chybě kritizované již Weberem“: Nahrazuje realitu teoretickým modelem konstruovaným nikoli z mnohosti heterogenních počátků, které se v průběhu svého skládání navzájem proměňují, nýbrž z jednoduchých principů a protikladů. Čím více si realitu necháme zastínit jejím modelem, tím více jsme náchylní model sám přizpůsobovat našemu ideologickému přesvědčení.⁵⁷

Ovšem na našem území nebyl Orient nikdy nahlížen tak nepřátelsky, jako tomu bylo v jiných zemích, které měly s islámem konkrétní historické zkušenosti. Naše republika je v tomto ohledu v Evropě raritou, protože se nikdy v historii na svém území dlouhodobě neseťkala s větším počtem muslimů (ani jinou etnickou skupinou).⁵⁸ Česká republika je tak s výjimkou Islandu, etnicky nejhomogennějším evropským státem.⁵⁹

Informace o této kultuře nenajdeme v letech 1948-1989 ani v literatuře, kdy sledujeme spíše ostražitý nezáměr státu, a jím řízené cenzury nejen tohoto náboženství. V československé žurnalistice se občané setkávají s muslimskou kulturou až po listopadu 1989, kdy se s příchodem svobody slova na téma islám (i jiné mimoevropské kultury a náboženství) objevilo mnoho omylů a tendenčních soudů.⁶⁰ Více k této otázce v kapitole *Islám a jeho mediální obraz v České republice*.

„Tato skutečnost se nám, zdánlivě paradoxně, vrací jako bumerang.“ Naše společnost bez zkušenosti s muslimy si bude muset zvyknout na důsledky členství v Evropské unii a Schengenském prostoru, tedy na to, že muslimů nebude ubývat, spíše naopak. V budoucnu sice nebude docházet k masivním konverzím českého obyvatelstva k islámu, protože pro sekularizované a nábožensky vlažné Čechy není islám atraktivnějším duchovním rámcem než křesťanská náboženství nebo „nová náboženství“, a ani se na našem území nebudou hromadně usídlit muslimové, přesto se jistému kontaktu s touto minoritou naše republika nevyhne.⁶¹

Dá se totiž předpokládat, že rozdíl v porodnosti mezi muslimy a nemuslimy povede k tomu, že během 21. století bude mít několik významných evropských zemí

---

⁵⁷ BARŠA, *Islám a islamismus*, 111-112

⁵⁸ Naše území má zanedbatelnou zkušenost z dob císařství, kdy čeští vojáci bojovali na Balkáně a kde přijali islám a po návratu udržovali víru v domácích komunitách. (HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 194). Další malá zkušenost pochází z dob socialistického Československa, kdy přijížděl nemalý počet občanů z islámských zemí. Většinou se jednalo o studenty, které vysílaly komunistické nebo „spřátelené“ národněsocialistické strany na Blízkém východě. (BEČKA, *Islám a české země*, 164)

⁵⁹ BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 40

⁶⁰ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 378

⁶¹ KING, *Atlas lidské migrace*, 9-10 a 71-73

muslimskou většinu. Je tak vysoce pravděpodobné, že rovněž česká společnost bude v krátké době vystavena vlně přistěhovalců a že tato imigrace více či méně změní její charakter.⁶² Půjde o proces postupný, relativně pomalý, ale nezvratný.

Chceme-li se považovat za stát liberálně demokratický, jenž zastává principy pluralismu a který je součástí multikulturní Evropy, chceme-li předejít konfliktům s integrující se menšinou, „měla by se česká společnost připravit po všech stránkách – politické, zákonodárné, vzdělávací a osvětové, ekonomické a psychologické.“⁶³

Součástí přípravy na vlnu přistěhovalců by mělo podle autorů *Islámu v srdci Evropy* zejména být:

- A) Odpovědné a profesionální informování české veřejnosti o dějinách a současnosti islámské civilizace,⁶⁴
- B) Úřední uznání muslimské náboženské obce v České republice a vytvoření optimálních podmínek pro její přirozené fungování (viz příloha 7.2 *Právní status UMO v České republice*),
- C) Budování strategické a pozitivní koncepce české zahraniční politiky vůči oblasti Blízkého (Středního) východu a vůči islámskému arabskému světu vůbec.⁶⁵

Čím více odlišných skupin se v našem státě bude cítit doma, tím blíže budeme univerzálnímu lidství, tím vzdálenější budeme etnické, rasové, nenávisti. K tomu je však nutné, abychom pochopili naši identitu nikoli jako ztuhlý mýtus národní historie a jejího údajného smyslu, nýbrž jako dynamický komplex hodnot, životních forem a interpretací světa.⁶⁶

---

⁶² BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 40

⁶³ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 130

⁶⁴ Tentýž úkol čeká na muslimskou menšinu, která je ve vztahu k naší společnosti někdy velmi rezervovaná a díky milným představám se vyhýbá kontaktu s českou společností. Často je příčinou právě obyčejný strach, jehož původcem je neinformovanost, stejně jako na straně české společnosti. (HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 194 a 203)

⁶⁵ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 13-14

⁶⁶ BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 262

4.2 Islám a jeho mediální obraz v České republice

„Muslimové v České republice sice nemusí čelit žádným ústrkům ze strany státu, avšak jejich vnímání většinou společností je zatíženo celou řadou předsudků. Mnoho lidí přitom nemá strach z islámu, nýbrž z jeho pokřiveného obrazu, který si vytvoří z kusých zpráv médií, cizích dojmů a vlastních předsudků. Bojí se pak toho, co ve skutečnosti ani neexistuje.“⁶⁷

„Islám je u nás posuzován tu podle režimů v zemích s převahou muslimského obyvatelstva, tu podle místních tradic, často se velmi lišících v různých oblastech muslimského světa, nebo podle chování jednotlivých muslimů.“⁶⁸

Absence vlastní zkušenosti s muslimy, cenzura této problematiky v letech 1948 – 1989, přesycenost trhu informacemi o muslimské kultuře po roce 1989. Díky těmto faktům má český člověk jen mlhavou představu o životě obyvatel arabských zemí. Zpravidla známe pouze temnou stranu „arabského světa“ z amerických politických filmů, autobiografických knih typu *Bez dcerky neodejdu*.⁶⁹ Většina debat se pak týká otázek malé tolerance muslimů vůči jiným náboženstvím nebo příslušností určitého sexuálního chování.

Česká islamofobie⁷⁰ se projevuje prezentací lží a polopravd, plochými interpretacemi nebo prostě přijímáním postojů českých, ideologicky vyhraněných organizací a jejich aktivistů.⁷¹ Příjemce informací získává útržky, nikoli zásadní myšlenkové postupy. Na základě takových informací si udělá obraz o islámu jako takovém, přestože může jít jen o okrajový jev, který se objevuje v každé společnosti. „Pak jeden nevšední den reprezentuje celý život muslimské rodiny.“⁷²

Příkladem islamofobní představy může být medializovaná kauza mešit, kdy Konzervativní klub z Ostravy varuje před propojením komunit kolem mešit a islámským extremismem. Autoři zprávy s odvoláním na zpravodajské zdroje USA a Evropy píší, že:

⁶⁷ AL-ISLÁM, *Nemuslimové by neměli bezmyšlenkovitě přenášet vlastní vnímání světa na muslimy*. 1-2

⁶⁸ SÁŇKA, *Evropa a Islám na cestě ke sblížení*, 61

⁶⁹ KHIDAYER, *Arabský svět – jiná planeta?*, 9

⁷⁰ v roce 2009 a 2010 se v časopise Dingir objevila diskuze na téma vhodnosti užívání termínu „islamofobie“. Tento termín se může zdát jako psychologický a politicky nekorektní. Jako vhodnější se podle některých autorů jeví například „islamскеpticismus“. Byť jsou námitky vůči této nepřesnosti oprávněné, stejně jako jeden z aktérů diskuze, Bronislav Ostřanský, i tato práce bude pojem „islamofobie“ nadále používat. Pro zjednodušení.

⁷¹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 134

⁷² ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: Islám stručně

„Stavba Islámského centra či mešity v kterémkoliv evropském městě je dnes především otázkou národní bezpečnosti a bezpečnosti místního obyvatelstva. Dnes již totiž není pochyb o tom, že mešity se během posledních desetiletí staly místy výuky rasové a náboženské nenávisti, především vůči Židům a křesťanům, a centry, podporujícími mezinárodní terorismus. Stalo se tak díky vývoji uvnitř islámského světa, které díky bohatství Saudské Arábie dnes stále více podléhá vlivu wahhábismu.“⁷³

Je sice jisté, že i na našem území se vyskytuje několik extremistů, avšak ti nejsou pro naši společnost větší hrozbou, než jakékoliv jiné patologické smýšlení a jednání, které nectí český právní řád. Počty takto uvažujících muslimů, jsou vzhledem k jejich nízkému procentu na našem území výrazně menším rizikem v porovnání například s počtem českých odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody za závažné trestné činy.⁷⁴ Trestná činnost muslimů či nedodržování lidských práv není častější, je pouze viditelnější, protože česká média věnují větší pozornost negativním záležitostem než pozitivním. Například jen zřídka se v médiích doslechneme o jejich charitativní činnosti nebo o dobrých vztazích se sousedy.⁷⁵ Nebo že islám je jako náboženství velmi prosociální, že život muslima se kromě poslušnosti Bohu točí také kolem pomoci druhým.⁷⁶

I přesto, že v naší zemi působí zcela zanedbatelná komunita praktikujících muslimů, autoři této medializované myšlenky, ale také čeští intelektuálové a dokonce i politici, se obávají o osud Evropy a naší zemi varují před islamizací. Odkud pramení přesvědčení, že Česká republika je ohrožená islamismem a mešity jsou centrem extremistů? Může být dílem spontánní neinformovanosti, která má kořeny právě v ideologii amerického neokonzervatismu (viz Huntingtonův střet civilizací), islamofobie může také být vhodným nástrojem ideologické sebeidentifikace a upevnění vlastních pozic na úrovni vnitřní politiky i zahraniční politiky, publicistiky a intelektuálního diskursu. V případě novinářů může být toto islamofobní stanovisko účelové.⁷⁷

Novinové rozhovory a televizní debaty s muslimským zastoupením jsou uskutečňovány s různým záměrem. Někdy jde pouze o čtenářsky poutavé

⁷³ LHOŤAN, *Islám a islamismus v České republice*, 103

⁷⁴ Podle statistiky z období let 2009-2010 počet vězňů v Česku v květnu překročil 23.000 (<http://zpravy.ihned.cz/c1-52092520-malo-zalazu-zastupy-veznu-takova-je-situace-v-evrope-a-v-cesku-zvlaste>);

Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 žije v naší zemi 1 943 obyvatel hlásících se k islámu. ([\)](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=0&th=n%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=)

⁷⁵ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 196

⁷⁶ BERÁNEK, ŤUPEK, *Dvojitá tvář islámské charity*, 28-29

⁷⁷ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 134 -135

a kontroverzní názory, které mají muslimy usvědčit ze skrývaného zpátečnictví nebo snahu potvrdit, že islám do české společnosti nepatří, nedokáže se v ní integrovat a není zde vítán. Často se ale media snaží o upřímný projev politické korektnosti nebo o poskytnutí prostoru náboženské komunitě, která je v jiných médiích implicitně předmětem soustavného osočování. Čeští muslimové jsou zde pak zobrazováni se snahou vylíčit je jako „normální občany“, kteří chtějí poskytnout veřejnosti informace o životě muslimů v naší zemi. Někdy jsou účelově stavěni do pozice, kdy se mají aktuálně vyjádřit k různým atentátům.⁷⁸

Při formování dnešního mínění většinové české populace o islámu nehrají roli činnosti různých občanských iniciativ, internetové prezentace a už vůbec ne výsledky popularizačního úsilí vědců. Tuto zásadní roli hrají právě média.⁷⁹ Ta velmi často zjednodušují, dopouštějí se klíčových omylů a vybírají divácky atraktivní události. Pokud například k informaci o projevu násilí přidají média přívlastek muslimský či islámský, je takové jednání o to viditelnější.⁸⁰

Média v informování o muslimském světě selhala a dosud selhávají, byť rozhodně není dobré paušalizovat. Z analýzy o úspěšnosti integrace muslimů do české společnosti dr. Topinky je však patrné, že občané vykazují zcela zásadní neznalost islámu a 60% populace se přiznává ke strachu z islámu.⁸¹

Další analýza uvedená v *Islámu v srdci Evropy*, jejíž autorkou je Lucie Sedláčková, shrnuje obraz islámu v českých tištěných médiích: „Obecně je možné v článcích vysledovat všudypřítomný stereotyp. Muslimové jsou představováni jako cizinci, je zdůrazňována jejich odlišnost, která je většinou chápána negativně. Kulturní zázemí nebo náboženská tradice není v médiích příliš reflektována. Čtenářům, kteří pravděpodobně nemají vlastní zprostředkovatelskou zkušenost s muslimy, se dostává útržkovitých a ne příliš pozitivních informací bez hlubšího kontextu“. „Odpověď na základní otázku této analýzy - jaký je mediální obraz českých muslimů, je tedy: ne příliš jasný. Přesto dává tušit tendence, které se mohou vzájemně projevit v budoucnosti. Zvláště bude-li počet muslimů v zemi stoupat či se do českého prostředí přenesou některý ze zahraničních konfliktů. V tom případě lze mít za to, že zájem o zdejší muslimskou komunitu v médiích výrazně stoupne. Nedá se ovšem příliš

---

⁷⁸ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 151

⁷⁹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 466

⁸⁰ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 61 + ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD - video: Islám stručně

⁸¹ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 196

předpokládat, že by se zásadním způsobem a „sám od sebe“ změnil charakter a způsob informování o této menšině.“⁸² Míra jednostrannosti, kterou se podařilo ve zpravodajských textech názorně prokázat, je nepříliš povzbudivá, když domyslíme její možné společenské důsledky.⁸³

Pro běžného čtenáře bez osobní zkušenosti kontaktu s touto menšinou není jednoduché se v mediálně nejednotné diskuzi orientovat, nenechat se ovlivnit informacemi vytrženými z kontextu, které jsou navíc ve specifickém českém prostředí irelevantní.

Přestože česká média nevytváří reálný obraz života zdejších muslimů, a často mají zásluhu na jejich negativní prezentaci, je dobře, že i díky nim určitá diskuze probíhá. Dalším pozitivem je, že v této debatě začínají převažovat západoevropské tendence (ve smyslu úrovně informovanosti společnosti). Právě ty dávají naději na lepší informovanost většinové společnosti a její postoj k menšině. Informovanost je totiž zásadním faktorem úspěšné integrace muslimů do naší společnosti.⁸⁴

Kromě pozitivně směřujících západoevropských tendencí, lze vkládat naději do mínění mladší generace. Současná generace je něco jako „mezigenerace“, tedy generace, která je vychovávána tou starou, konzervativní. v generaci další lze spatřit naději do budoucna: „Mezi mladými lidmi jsou tací, kteří mají s muslimy pozitivní zkušenosti v tom smyslu, že muslimové jsou také jen normální lidé. Lze říci, že nejen s muslimy, ale s cizinci a jinými kulturami vůbec. Přispívá to k otevřenosti názorů, vstřícnosti postojů vůči cizímu, neznámému.“⁸⁵ S mladou generací souvisí také užívání nových informačních technologií, díky nimž mají muslimové možnost se neomezeně a autenticky vyjádřit k aktuálním tématům, která se jich dotýkají.⁸⁶ Jasný posun vpřed.

---

⁸² MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 440- 441

⁸³ KUDLÁČKOVÁ, *Co všechno se o islámu (ne)dočtete*, 32

⁸⁴ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 440- 446

⁸⁵ JAVORNICKÁ, *Způsoby vnímání islámu v české společnosti*, 58

⁸⁶ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 199

4.3 Teorie střetu civilizací

Ve skutečnosti neexistuje ani čisté náboženství bez některých prvků vědy a žádná věda, která by v sobě neměla prvky náboženské naděje. (...) Islámský požadavek „potlačení žádostivosti“ musel najít svůj protikladný ekvivalent v civilizačním imperativu „neustálého vytváření nových potřeb“... náboženství a materialismus jsou dva základní světové názory, z nichž žádný nemůže být ani rozdělen ani nemůže splynout s druhým.

Rozdíly mezi zmíněnými základními učenými se zdají nepřekonatelné, ale to jen teoreticky. v praktickém životě je situace jiná,⁸⁷ protože holý rozum nebo čirá inspirace jsou jistými příznaky úpadku. Tak může světský princip pomoci sakrálnímu, čistota těla může sloužit čistotě duše, mohou se vzájemně doplňovat.⁸⁸

Rozdíly mezi materialistickým Západem a islámským světem vyžadujícího „potlačení žádostivosti“ nejsou nepřekonatelné a reprezentanti těchto dvou světonázorů nemusejí stát proti sobě. Rousseau pobízí k zamyšlení: „Cílem je spojit to, co je považováno za těžko spojitelné, ale co všichni velcí muži úspěšně dokázali: Fyzické a mentální síly, rozum filozofa a sílu atleta.“⁸⁹

„Střet civilizací“ za předpokladu interkulturní výchovy není nevyhnutelný a hrozí pouze v případě vyostření mezikulturní ignorace, lhostejnosti a vzájemného nedorozumění pramenícího z nedostatečné komunikace.⁹⁰

„Jestliže je krize identity muslimského světa srozumitelná zejména ve vztahu k Západu, pak to také znamená, že západ není jen nestranným pozorovatelem tamějších dějů, ale také tím, na kom do velké míry závisí, zda v islámském kulturním okruhu zvítězí extremismus, nebo naopak vůle k dorozumění a toleranci.“⁹¹ „Osud této šachové partie závisí především na tom, jak bude vedena.“⁹²

Přestože etnocentrismus nemá na konci 20. století ve společnosti ani na vědeckém poli místo, stále se objevují autoři, kteří etnocentricky uvažují. Takovým diskuzím o obraze světa, ještě dříve než jej na počátku tisíciletí poznamenalo 11. září, dominovaly v zahraničí i u nás jednak Fukuyamova, jednak Huntingtonova představa: Buď naplnění dějin triumfem liberální demokracie, k níž není alternativy, nebo hrozba střetu civilizací. v obou paradigmatech se diskutujícím nabízel podklad k ostrážitosti

---

⁸⁷ IZEDBEGOVIČ, *Islám mezi Východem a Západem*, 6-10

⁸⁸ IZEDBEGOVIČ, *Islám mezi Východem a Západem*, 269 - 271

⁸⁹ IZEDBEGOVIČ, *Islám mezi Východem a Západem*, 266

⁹⁰ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 17

⁹¹ BARŠA, *Islám a islamismus*, 99

⁹² SARTORI, *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 95

vůči islámskému světu,⁹³ přestože Huntington spíše vyzýval k toleranci a dialogu kultur, k jejich vzájemnému porozumění.⁹⁴

Nad Huntingtonovou varovnou představou ve *Střetu civilizací* se zamýšlejí autoři knihy *Islám v srdci Evropy*. Uvádějí, že si uvědomují, že vyjádřením názorů se do jisté míry vzdalují popisu ryze evropského kontextu „českého islámu“. Avšak považují za vhodné alespoň zmínit základní tezi překladu Huntingtonovy monografie, protože v naší společnosti tato publikace vyvolala silnou reakci, kdy se jí dostávalo o to větší pozornosti, že vyšla v bouřlivém roce 2001. Tím výrazně podpořila obavy intelektuální i širší společnosti, že očekávání Huntingtona se naplňují.⁹⁵

Podobné očekávání jako Huntington má i český autor Janeček v titulu *Islámská rozpínavost*, kde též očekává zostření situace mezi islámskou a západní civilizací.⁹⁶ Tato práce pokládá za vhodné alespoň částečně zmínit tento faktor ovlivňující veřejné mínění o muslimech v následující kapitole.

---

⁹³ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 170

⁹⁴ BARŠA, *Islám a islamismus*, 60

⁹⁵ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 169-171

⁹⁶ JANEČEK, *Islámská rozpínavost*, 292

4.3.1 Huntingtonovo a Janečkovo pojetí střetu civilizací

„Dnešní doba a zmíněné události ukázaly, že na islám nesmíme pohlížet jako na jediný blok, protože je v něm mnoho proudů, skupin a postojů: Od liberálních až po krajně extremistické. Soudím, že pro nás křesťany je velice důležité, abychom to dokázali rozlišit a neházeli všechny muslimy do jednoho pytle. Navíc je náš dialog jiný než s ostatními náboženstvími, protože věříme v jediného Boha. To vytváří dobrý základ pro dialog. Uvědomuji si, že bychom my katolíci, měli více informovat, kde a co se na úrovni vzájemného dialogu děje.“

Kardinál Miloslav Vlk⁹⁷

Huntington je považován za autora, který navazuje na konzervativní kritiky univerzalizmu⁹⁸ a řadí se k extrémnímu kulturnímu relativismu, který se jeví stejně zavádějící jako etnocentrismus komplikující interkulturní komunikaci.

Širší intelektuální kruhy a veřejnost zaujala Huntingtonova kniha svým dramatickým podtónem a nekomplikovanými formulacemi. „Avšak z vědeckého hlediska není příliš výjimečná. Za největší slabinu Huntingtonovy teze se považuje nevyjasněnost základních pojmů a nesystémové přecházení mezi různými společenskovědními disciplínami.“⁹⁹ Kritizována je také nedostatečně zvládnutá hermeneutika islámských pojmů (džihád, ulamá, fitna, kuffár), pro něž Evropané nemají přesné ekvivalenty, která je pravděpodobně zdrojem částečného nepochopení islámské ideologie a islamofóbních tendencí.¹⁰⁰ Přes celou řadu logických tvrzení a argumentů je Huntingtonova vize ve svém důsledku nepřijatelná, protože ji autor dovádí mnohdy ke xenofóbním závěrům.¹⁰¹

Huntingtonova základní myšlenka zní, že ostatní civilizace jsou více nebo méně nekompatibilní se „západní civilizací“. Střet mezi západní civilizací a jinou civilizací je podle Huntingtona nevyhnutelný, ačkoli nemusí vždy jít o ozbrojený konflikt. Přičemž nevyhnutelnost střetu vyplývá z univerzalistické povahy etiky a mravního imperativu, politické kultury západní civilizace, západního pojetí liberalismu, individualismu, lidských práv a rovnosti, sekularizace státu. Naopak v nezápadních civilizacích nejsou tyto hodnoty uznávány. Tyto civilizace údajně nechápou jejich historickou nevyhnutelnost a mravní sílu. Uvažuje se zde, jaké způsoby by měla západní civilizace

⁹⁷ HUBKOVÁ, *Mají nám co říct?* 11-12

⁹⁸ BUDIL, *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 24-25

⁹⁹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 101-106

¹⁰⁰ IZEDBEGOVIČ, *Islám mezi Východem a Západem*, 11

¹⁰¹ HRAHÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 137

zvolit k prosazení své pravdy, když některé civilizace nejen nepochopily, ba dokonce jsou připraveny se západním hodnotám bránit i násilím.¹⁰²

Huntingtonovy důkazy o tom, že se obyvatelstvo určité civilizace kulturně, duchovně, sociálně a psychologicky nivelizuje a sdruží ve shodně reagující masu, jsou proto zjednodušené a empiricky neověřitelné. Moderní muslimský svět a jeho myšlenkový potenciál jsou podstatně složitější. Všechny muslimy pojí pouze společná víra a vědomí příslušnosti k jedné náboženské komunitě.¹⁰³ Ve všech ostatních segmentech, jako je kultura, etnika, národy a kmeny, jsou však zřetelné hluboké, mnohostranné rozdíly a neexistuje nic takového jako typický muslimský stát. Každá muslimská komunita či populace je podmíněná svou zvláštní historií.¹⁰⁴ Kromě náboženské rozmanitosti spočívá hlavní vnitřní rozdělení islámské společnosti mezi městským a vesnickým životem.¹⁰⁵ Tradice a modernita, stagnace a změna, rozmanitost a jednota, autenticita a nedostatek legitimacy, čistota a zkaženost existují vedle sebe – jedná se o rysy jednotlivých států, ale i názorů jednotlivců.¹⁰⁶ Do téže Organizace islámské konference se řadí sekulární Turecko i přísně islámský Irán, konzervativní Saudská Arábie a další zálivové monarchie, Libye, překypující revoluční rétorikou a státy, které poznaly tradiční orientální despocii i komunistickou diktaturu.

Muslimové, žijící od Atlantiku až po Filipíny, nemluví jediným hlasem, naopak mnohdy řeší etnické konflikty mezi sebou navzájem. Islámský svět není monolit¹⁰⁷ a i česká muslimská komunita je tvořená velmi pestrou směsicí národů,¹⁰⁸ kdy i zde je jediným pojítkem mezi věřícími jejich víra. Je proto nutné chápat tuto menšinu jedinečně na základě svého jedinečného vývoje a specifické historické zkušenosti.¹⁰⁹

Podobně jako Huntington, i český autor Janeček chápe muslimskou menšinu jako shodně reagující masu, které by nemělo být napomáháno ve vyšší míře imigrovat do naší republiky. Ta by podle tohoto autora měla být naopak solidární se státy angažovanými v boji proti muslimské rozpínivosti.

---

¹⁰² MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 101-102

¹⁰³ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 46 + HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 197

¹⁰⁴ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 11-14

¹⁰⁵ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 75-76

¹⁰⁶ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 15-16

¹⁰⁷ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 181

¹⁰⁸ viz příloha 7.1 *Struktura muslimské komunity v České republice*

¹⁰⁹ HRAHÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 131

„Máme právo si podržet svou totožnost. Český národ nemá žádnou povinnost nechat se zaplavit vlnou masou přistěhovalců z muslimských zemí, kterým jejich náboženství ukládá, aby usilovali o to si nás podřídit a ovládnout. Národ jako celek má právo si držet svou zemi. ... Aby český národ nezanikl, je třeba, aby se Češi nenechali manipulovat propagandou, která se jim snaží vnutit žebříček hodnot, odpovídající cizím zájmům.“¹¹⁰

Janeček stejně jako Huntington nebere v potaz, že kulturní zvláštnosti a difference samy o sobě nejsou a nemohou být zdrojem konfliktů. Tím se stávají v okamžiku, kdy se jedna ze stran mezikulturního kontaktu pokouší nadřadit své kulturní projevy nad ostatní.¹¹¹ Muslimové nevystupují proti Západu a už vůbec ne proti jeho obyvatelstvu, ale v zásadě proti politice některých zemí, která je vůči nim necitlivá.¹¹²

Další zásadní faktor, který Janeček přehlíží, je, že imigrační politiku západních zemí nelze srovnávat s politikou České republiky, která není pro cizince z hlediska pracovních příležitostí tolik atraktivní, a proto se v naší zemi nevytvářejí početná monokulturní ghetta, která jsou pro západní země problematická. To je jeden z důvodů, proč čeští muslimové doposud patřili a patří k nejtolerantnějším a nejméně náročným muslimským komunitám v Evropě.¹¹³ Drtivá většina muslimů žijící v České republice se chce integrovat do naší společnosti. Chtějí být její součástí, nechťejí být izolováni.¹¹⁴ Tato skutečnost je dána zejména již zmiňovaným složením muslimské komunity.

Přesto lze na otázku, zda existuje islámská hrozba, v jistém smyslu odpovědět, že ano. Tak jako existuje západní hrozba či Judeo-křesťanská hrozba. Podobně jako křesťané a Židé, tak i muslimové na druhé straně používali a stále používají své náboženství pro ospravedlnění agrese a válek, dobývání a pronásledování. Tak jako jiné náboženství či sekulární ideologie i politický islám může být zneužitý a potom také nebezpečný.¹¹⁵

Islám je také hroznou samolibostí západních společností – ve spirituální, sociální i politické oblasti. V jistých svých formách představuje zpochybnění našich tradic a naší skutečné oddanosti hodnotám, o nichž tvrdíme, že je uznáváme. Taková zpochybnění

¹¹⁰ JANEČEK, *Islámská rozpínavost*, 309

¹¹¹ HRAHÁKOVÁ, *Pochybnost a problém kulturního relativismu*, 138

¹¹² SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 67

¹¹³ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, ? 209

¹¹⁴ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 63

¹¹⁵ podle Fukuyamy je samozřejmé, že hlavní ideologie, podle nichž formuje svět své politické volby, přicházejí prvotně z prvního světa do třetího a nikoliv naopak. To je hlavní důvod, proč Fukuyama nepovažuje islamismus za rivala liberální demokracie. (BARŠA, *Islám a islamismus*, 54-55)

jsou nepříjemná, ale ne zcela nespravedlivá. Podobně však musí být i politický islám sebekritický, dostát principům, jimiž hodnotí druhé, distancovat se od výstřelků vlád a hnutí, které se prohlašují za islámské; a nakonec musí přijmout zodpovědnost za neúspěchy muslimských společností, a ne z nich obviňovat jen Západ.¹¹⁶

Teze o „střetu civilizací“ a „konci dějin“ nejsou diagnózami postkomunistické situace, nýbrž prognózami budoucího vývoje, které samy pomáhají tento vývoj tvořit! Odpověď na otázku, která z prognóz se naplní, do velké míry závisí na tom, který ze dvou pólů reakce Západu na zářijové útoky převáží.¹¹⁷

---

¹¹⁶ BARŠA, *Islám a islamismus*, 5-6; viz příloha 7.3 *Ideová nejednotnost islámských představitelů*

¹¹⁷ BARŠA, *Islám a islamismus*, 14-15

4.3.2 Proměna chápání „střetu civilizací“ českou veřejností

Období 1948 – 1989 bylo pro naši republiku ve znamení relativního ústupu islámu z veřejného života a politiky, všeobecné sekularizace islámského světa a státního ateismu. Naopak polistopadové období bylo na mezinárodní scéně provázeno zostřující se mediální a ideologickou konfrontací mezi Západem a radikálními proudy islámského reformismu (fundamentalismu), jehož „nevyzpytatelné“ politické ambice byly na Západě často ztotožňovány s islámem jako takovým. V našem denním tisku a knihkupectvích se tato tendence odrážela velmi silně.¹¹⁸

V prvních dnech po atentátech zažila Amerika vlnu antiarabské a antimuslimské hysterie a chytlavý diskurs „střetu civilizací“ ve společnosti navozoval ideu násilného konfliktu Západu s muslimským Orientem. Tato situace přiměla Bushe distancovat se svou návštěvou newyorské mešity od rovnice „muslim = terorista“. Vyzval také všechny státy a národy, včetně muslimských, k vytvoření spojeneckého bloku na potírání terorismu. Tím dal najevo, že v tomto boji nestojí jedno náboženství proti druhému, ani Amerika proti jiným společnostem, ale jedna kulturně a nábožensky pluralitní civilizace proti nepřátelským fanatikům.¹¹⁹ O „pravém“ islámu se dnes buď vůbec nehovoří nebo se v duchu politické korektnosti či taktiky říká, že na terorismu nemá vinu, protože islám je náboženství míru.

Tuto poněkud zavádějící tezi přebíraly i muslimské autority jak na Západě i v České republice a chtěly tak vylepšit obraz tohoto náboženství. „V celku demagogicky a zbytečně se v té souvislosti poukazuje na to, že slovo islám v sobě obsahuje kořen s-l-m, od něž se odvozuje i pojem islám (mír, pokoj). Ten má však z doktrinárního hlediska poněkud jiný význam, než jaký si představujeme pod pojmem mír v aktuálním politickém slova smyslu.“

Taková interpretace představuje pouhý postoj přepjaté politické korektnosti, jímž se má patrně muslimská populace v Evropě uchlácholit. Tato přepjatá podoba politické korektnosti vyvozuje z odhalení tohoto falešného univerzalizmu jediné národní identity nutnost jejího zavržení.¹²⁰ Od podobných úvah, snažících se „otupovat hroty“, se zcela distancují přístupy, které jsou příznačné zejména v posledních několika letech

¹¹⁸ BEČKA, *Islám a české země*, 176

¹¹⁹ BARŠA, *Islám a islamismus*, 8 a 11

¹²⁰ Idea liberálního národního státu je mýtem. Každý moderní stát je nevyhnutelně spjat se zcela partikulární kulturou těch, kteří se nejvíce podílí na jeho politické a ekonomické moci: „Liberální instituce zdaleka nejsou neutrální, jsou naopak maskou univerzality, kterou mají nasazenou velmi partikulární jednotlivci (BARŠA, *Politická teorie multikulturalismu*, 17)

a které zpravidla ústí v jednoznačně formulované stanovisko: Problém není „islámský extremismus“, kde si jedinci či skupiny osobují právo reprezentovat všechny muslimy. Problém je konflikt mezi „Východem a Západem“.¹²¹

Opět je nutné zmínit, že i přes rizika diskuze posledních desetiletí, která vedou právě k chaotizaci tématu, je velmi dobře, že vůbec nějaká diskuze probíhá, protože jedině prohlubující se zájem o muslimskou tematiku může vést k jejímu hlubšímu poznání, pochopení a toleranci. Kéž tato debata probíhá živě dál, i za cenu vytváření „civilizačních strašáků“ s nejrůznějším světonázorovým a ideologickým zaměřením.¹²²

---

¹²¹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 437- 438

¹²² MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 407

4.4 Osvětová činnost Islámské nadace v Praze

4.4.1 Prezentace islámu Islámskou nadací v Praze

Mezi mluvčí muslimské komunity na našem území patří Islámská nadace v Praze, která je provozovatelem Islámského centra Praze. Jedním z jejich hlavních úkolů je komunikovat s českou veřejností. Tato osvětová činnost je uplatňována zejména na školách. Na tuto oblast se zaměří kapitola 4.4.3. *Rozhovory s pedagogy pražských gymnázií.*

Vzhledem k chatrnému interkulturnímu vzdělávání, kdy se naše školství doposud v otázkách kulturních střetů příliš neangažovalo,¹²³ tato práce zdůrazňuje důležitost role mimoškolních informačních zdrojů. Takovým zdrojem jsou především média, nová média a právě Islámská centra, které dlouhodobě působí na nastupující generaci, byť v porovnání s médii výrazně nižší měrou.

Proti činnosti Islámského centra v Praze se v roce 2011 objevil útok v podobě zprávy Lukáše Lhořana *Islám a Islamismus v České republice*, kde se činnost Islámského centra označuje jako nebezpečná propagace islamismu a jemu příbuzných proudů náboženského extremismu. Mělo by se jednat o propagaci na uvedených středních a základních školách.¹²⁴

Takové obvinění je nutné nekompromisně odmítnout. V žádné z publikací, informačních brožur, DVD a internetových stránek zřízených Islámskou nadací, nenajdeme ani náznak islamismu, nátlaku nebo dokonce manipulaci k extremismu. Propagační materiály i samotní představitelé Islámského centra usilují o pravý opak. Také skutečnost, že Islámské centrum je zájemcům o islám denně otevřené k prohlídce, nepodporuje tvrzení, že nadace je zde pro jiný účel, než uvádí. Jen těžko by v naší citlivé společnosti, skrývala islamistické záměry.

Cílem této práce tedy není snaha oponovat autorovi zprávy *Islám a islamismus v České republice* v jeho fakticky nepodložené a pravděpodobně osobně zaujatém přesvědčení. Islámské centrum v Praze usiluje o pokojné soužití muslimů a o napravení pověsti islámu.

Po prostudování materiálů (informačních brožur, publikací, DVD), které toto úsilí jenom potvrzují, je však možné položit si otázku, zda autoři těchto materiálů a

---

¹²³ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 203

¹²⁴ Seznam škol je uveden ve zprávě Lhořana *Islám a islamismus v České republice*, 32-34

představitelé Islámského centra zvolili pro reprezentaci a „obranu“ islámu tu nejvhodnější formu.

Informační materiály nabízené v Islámském centru nenahlíží život muslima jako na existenci zasazenou do reálného světa. Jednotlivé oblasti muslimského života jsou zde polemizovány z pohledu požadavků Koránu či skutků Proroka Muhammada, tedy pouze tak, jak by muslimský život měl vypadat v ideálním případě. Zda je aplikace zásad Koránu do reálného života opravdu úspěšná, již materiály nediskutují. Islám je zde popisován jako dokonalé náboženství.

Materiály Islámského centra silně kontrastují s obrazem islámu v médiích. Jak již bylo řečeno v kapitole *Islám a jeho mediální obraz v České republice*, média nepodávají reálný obraz tohoto náboženství. Avšak obraz, který vytváří Islámská nadace, také není úplně reálný či na první pohled zřetelný. Řadovému občanovi může tato nepřehledná a nevyjasněná situace komplikovat orientaci v problematice.

4.4.2 Rozbor informačních materiálů Islámské Nadace

Následující kapitola se bude zabývat obsahem informačních brožur a DVD, vydané Islámskou nadací v Praze a Muslimskou obcí v Praze, které jsou Islámským centrem zdarma nabízeny. Tyto materiály se také snaží obhajovat islám a nesou se v tomto duchu: „V Koránu jsem nenalezl jedinou chybu. Musel jsem se zastavit a položit si otázku, zda pokud by byl autorem Koránu člověk, jak mohl v 7. století napsat o skutečnostech, u kterých se dnes prokázalo, že jsou v souladu s moderní vědou?“¹²⁵ ...na nic nezapomíná, řeší všechny otázky lidského života“.¹²⁶

V této souvislosti téměř všechny materiály argumentují, že slovo islám v sobě obsahuje kořen s-l-m, od něž se odvozuje i pojem islám (mír, pokoj). Politicky korektní větu „Islám je náboženství míru“, materiály Islámského centra v Praze velmi často skloňují:

- „Islám je náboženství míru. Slovo islám znamená doslovně 1) mír 2) odevzdání se ... účel náboženství: Islám poskytuje svým stoupcům úplný zákoník, který je podněcuje vzbuzovat v sobě ušlechtilost a dobro a zachovávat mír mezi lidstvem.“¹²⁷
- „Jeden z významů islám u je mír. v jakém smyslu? Znamená to mír v nejširším významu – mír v duši, mír se Stvořitelem, mír s ostatními lidmi a mír s dalšími stvořeními, vlastně s veškerým stvořením.“¹²⁸,
- „Islám“ je arabské slovo, které doslova znamená „podřízení“, „odevzdání se“ a „mír“. „Muslim“ je „podřizující se“ či „odevzdávající se“. Slova „islám“ a „muslim“ jsou obě odvozena ze stejného kořene S-L-M. ... muslimové se zdraví frází „Salam alajkum“, což znamená „mír s tebou.“¹²⁹
- „Slovo „mír“ se užívá ve všeobecném významu – mír se stvořitelem, mír v duši, mír v srdci, mír ve společnosti atd.“¹³⁰
- „Toto náboženství je spojováno s mírem, malou skupinu extremistů nelze ztotožňovat s celým islámem.“¹³¹

¹²⁵ Dr. Maurice Bucaille, známý francouzský vědec, napsal následující slova ve své knize „Bible, Korán a věda“ (ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD - video: Islám stručně)

¹²⁶ KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“, DVD - video: Pravda o islámu

¹²⁷ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?*, 7

¹²⁸ SAYED R., *Islám a muslimové*, 11

¹²⁹ SAYED R., *Islám a křesťanství v Bibli*, 11

¹³⁰ SAYED R., *Islám a křesťanství v Bibli*, 16

¹³¹ KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“, DVD - video: Pravda o islámu

- „Význam slova islám: má tři významy: podřízení, čistota a mír.“¹³²

Téma extremistických a teroristických proudů spojovaných s islámem, je obecně velmi často diskutováno, a proto se tato práce nebude více věnovat tomu, že brožury toto téma téměř pomíjejí. Pouze v brožuře *Islám a muslimové*, kde je extremismus a terorismus zmíněný a kde autoři striktně odmítají jakoukoli souvislost s islámem. „Náboženství islám není příbuzné s terorismem ani v nejmenší míře. To není pravá podoba islámu. Islám je mír, mír dosažený v duši nebo na bitevním poli. Maximální snažení dosažení spravedlnosti, míru a jejich uchování.“

Jasně distancování se od terorismu je na místě. Avšak v případě dalších ožehavých témat, o kterých se v souvislosti s islámem hovoří, není dobré předstírat či si namalovat, že se problémy lidského života muslimů netýkají, a společnosti předkládat jen superlativní informace.

Jedním z takových témat brožur nadace, které se snaží napravit pověst islámu, jsou *práva žen*. Autoři se snaží příklady doložit, že muslimka není o nic ochuzena. Nezmiňují však, že v reálném světě nejsou tato práva vždy dodržována. Muslimka může být chápána například jako služka svého muže nebo při neznalosti svých práv muslimské manželky se může po rozvodu ocitnout bez jakýchkoli prostředků.¹³³

Je zde popisován požadavek Koránu, který však není v reálném životě vždy dodržován:

- „Muži a ženy pocházejí z jednoho složení, mají stejnou duši, jsou vybaveni stejnými schopnostmi intelektu k duševním a morálním činům. Jejich postavení v rodině a ve společnosti vychází z přirozenosti a jejich biologické odlišnosti.“¹³⁴
- „Před prorokem Muhammedem společnost potlačovala ženy. Byly osobním vlastnictvím mužů a dokonce byly předmětem dědictví. Prorok Muhammad toto utlačování žen odsoudil, dal jim právo na dědictví, rozvod, vzdělání a účast na veřejném životě.“¹³⁵

¹³² ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: islám stručně

¹³³ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 205

¹³⁴ HAMMUDAH, *Zaostřeno na islám*, 8

¹³⁵ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: Islám stručně

- Právo žen volit, vlastnit majetek je přítomno v islámu už od počátku. V západní společnosti to je otázka teprve minulého století.¹³⁶
- Mýtus o ženách a jejich zahalování: Muži muslimské ženy nenutí, ony samy se pro toto rozhodují. Dělalí to samy od sebe, protože to islám nařizuje.¹³⁷
- „Islám je praktické a vyvážené náboženství. Uznává mužské polygamní sklony, a místo aby je potíral, usměrňuje je způsobem, který neškodí ani mužům ani společnosti.“¹³⁸ Navíc jde o okrajový jev, který je smysluplný. Mnohoženství je sociálně přínosnou institucí ve válečných stavech nebo řeší problém v případech neplodnosti.¹³⁹

S podivem není zmíněno, že tato vznešená myšlenka není do praktického života vždy tak vznešeně aplikovaná. Pokud čtenáře napadne otázka „Skutečně islám usměrnil mužské polygamní sklony, když i přesto v muslimském světě existuje prostituce jako všude jinde na světě?“, odpovědi na ni se mu z brožur nedostane.

V následujících bodech autoři hovoří o absenci rasismu v islámu, a soudí, že s tímto nešvarem se setkává pouze Západní svět.

- „Rozdíly v barvě, rase nebo společenském postavení v islámu nehrají roli“ a „Vážným problémem, se kterým se člověk setkává je rasismus. Ekonomicky vyspělé země nejsou schopny zabránit vzájemné lidské nenávisti a nevráživosti. Islám za posledních 1400 let ukázal v praxi, že je možno s rasizmem skoncovat.“¹⁴⁰
- „Islám učí, že žádný člověk není nadřazený jinému na základě svého rodového či etnického původu, kmene, národnosti, jazyka, barvy pleti, bohatství či pohlaví.“¹⁴¹
- Muslimové věří, že neexistuje žádná nadřazenost na základě barvy, rasy či pohlaví...prorok Muhammad, řekl, že všichni lidé jsou si před Bohem rovni jako zuby hřebenu. Arab nemá žádné výsady nad nearabem, bílý nad černým, jen podle jejich úrovně zbožnosti a spravedlnosti. Jde tedy o zbožnost a spravedlnost, ne

¹³⁶ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: Islám stručně

¹³⁷ KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“, DVD - video: Pravda o islámu

¹³⁸ SAYED R., *Islám a muslimové*, 37

¹³⁹ KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“, DVD - video: Pravda o islámu

¹⁴⁰ HAMMUDAH, *Zaostřeno na islám*, 9 a 16

¹⁴¹ SAYED R., *Islám a muslimové*, 14

rasismus. To znamená, že muslimové věří, že všemocný Bůh si nikdy ne zvolil Arabů jako vyvolený národ nebo Židy či jakýkoliv lid kvůli jejich rase.¹⁴²

Rasismus v muslimském světě reálně existuje, avšak ne v podobě, jakou známe z Evropy, tedy kdy jde hlavně o barvu pleti. V některých muslimských zemích mohou být obětmi rasismu některé minority z jiných států.¹⁴³

Téma džihádu:

- „Obracení k islámu: Nebudiž žádného nucení v náboženství!... Muslimové jsou vyzýváni, aby nezačínali s nepřátelstvím, aby se nepouštěli do agresivních činů, aby neporušovali práva ostatních.“¹⁴⁴
- „V záležitostech víry nemůže být žádného donucování. Člověku, který přijal víru pod nátlakem, tato víra v ničem nepomůže a nucená konverze není přijatelná ani pro Boha. Víra musí pramenit z přirozeného a hlubokého přesvědčení v srdci...“¹⁴⁵
- Muslimové jsou vyzýváni, aby nezačínali s nepřátelstvím, nepouštěli se do agresivních činů, neporušovali práva ostatních. Nelze žádným způsobem naléhat na to, aby muslim přijal tuto víru, ani aby se modlil, nepil alkohol a nejedl bůček. Vždyť tady apelujeme na určité etické principy, na udržování dobrých mezilidských vztahů. Je velký omyl myslet si, že muslimové tu chtějí vnucovat islámské zásady.¹⁴⁶
- Islám nemá tolik nových příchozích kvůli džihádu, ale díky skutečnosti, že je prostým a přímým vyjádřením pravdy, má úžasnou přitažlivost pro každého, kdo touží po vědění. Dává odpověď na všechny otázky života, je to návod k lepšímu, plnému životu, oslavujícímu Bohu. Počet muslimského obyvatelstva překročil jednu miliardu a islám je v současnosti nejrychleji se šířícím náboženstvím na světě.¹⁴⁷

Další snahy přesvědčit o bezchybnosti islámské víry lze také spatřit v následujících oblastech života, na něž je islám aplikován:

---

¹⁴² ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: Islám stručně

¹⁴³ KHIDAYER, *Arabský svět – jiná planeta?*, 175

¹⁴⁴ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?*, 9

¹⁴⁵ SAYED R., *Otázky víry*, 60

¹⁴⁶ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 65

¹⁴⁷ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?*, 15

- O ochraně cti: „Nepomlouvejte se navzájem“. Tato povinnost pro muslima vychází z Koránu, avšak opět se v jeho světě příliš nedodrhuje. „Klepy jsou mezi Araby mimořádně rozšířeny... fungují tady jako kdekoli jinde na světě.“¹⁴⁸
- „Dějiny však ukazují, že legendy o fanatických muslimech ženoucích se světem a šířících islám mečem dobytým národům je jeden z nejfantastičtějších a nejabsurdnějších mýtů, které kdy historici opakovali.“¹⁴⁹
- Vzdělávání je zde podporováno ve všech oblastech, je to povinností každého muslima a muslimky.¹⁵⁰
- Úcta k rodičům, prarodičů, pobízí k dobrému chování v rodině: DVD *Islám stručně* mluví na toto téma jen s příkladnými muslimskými rodinami, které zdůrazňují, že je to právě islám, který tyto hodnoty lidem zaručuje.

V těchto materiálech se objevuje poznámka o tom, že tyto problémy mravního úpadku se objevují především v ekonomicky vyspělých zemích Západu: „Ve všech západních zemích dochází k rozpadu rodin, které jsou základní jednotou civilizace. Islámský systém rodiny dovádí práva muže, ženy dětí a příbuzných k dokonalé vyváženosti. v dobře uspořádaném systému rodiny rozvíjí islám lidskou nesobeckost, šlechtnost a lásku.“

S negativními sociálními jevy v rámci rodin se potýká i muslimská společnost,¹⁵¹ stejně tak řeší problémy na celospolečenské úrovni.¹⁵² To se zde ani v nejmenším nenaznačuje.

Autoři materiálů Islámské nadace v Praze si jsou vědomi toho, že ve světě muslimů není vše ideální, avšak toto vědomí se v materiálech objevuje jen v náznacích: „...muslimové v mnoha případech nejednali a nejednají podle pravidel stanovených Alláhem. V muslimských zemích se běžně setkáváme s praktikami, které nemají s

¹⁴⁸ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?*, 67 + KHIDAYER, *Arabský svět – jiná planeta?*, 54

¹⁴⁹ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?*, 24

¹⁵⁰ ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE, DVD- video: *Islám stručně*

¹⁵¹ „Specifikem Jemenu oproti ostatním zemím je běžné užívání káfu, drogy zaregistrované na seznamu WHO. Tato kontroverzní rostlina je všude jinde zakázána. Severní polovina Jemenu je na něm úplně závislá – 60% jemenské zemědělské produkce se zaměřuje na jeho pěstování. Většina severojemenských mužů je denně zfetovaná.“ (KHIDAYER, *Arabský svět – jiná planeta?*, 225)

¹⁵² rok 2011 v muslimském světě začal řadou vážných otřesů. v Tunisku, Egyptě, Libyi vypukla, Libanonu a režimy Jemenu, Bahrajnu, Jordánska, Sýrie a SA v současné době čelí vážné opozici. (JANEČEK, *islám ská rozpínavost*, 260)

islámem nic společného“.¹⁵³ Toto je jediná zmínka ze všech brožur, autor navíc není konkrétní, myšlenku dále nerozvádí.

Podobně realistická myšlenka, Dr. Vladimíra Sáňky, ředitele Islámského centra, je obsírnější, avšak ani ta není nikterak konkrétní:

„Islám je v první řadě mírovým poselstvím, určeným pro celé lidstvo. Islám je velmi pružný, aplikovatelný v kterékoliv době a místě. Neexistuje žádná neměnná islámská hospodářská, společenská nebo politická soustava, avšak existují neměnné islámské principy, které určují vztahy mezi lidmi... Musíme důsledně rozlišovat, hovoříme-li o islámu anebo mluvíme o konkrétních činech muslimů, kteří se možná podle islámu nechovají. Problém je ten, že se v Evropě nesprávně označuje vše, co pochází od muslimů nebo obecně z muslimského prostředí za islámské. Mezi muslimy můžeme rozlišit celou řadu skupin a názorových proudů. V Evropě můžeme najít dva extrémy (případy), kdy buď mnozí muslimové svou víru neprožívají a ani ji dobře neznají, nebo naopak svou víru vedou až do extrému. Nelze samozřejmě říci, že ten muslim, který islám nezná a neprožívá, a tedy žije v podstatě jako ateista, se automaticky chová špatně. Nicméně nelze vyloučit, že se bude běžně a vědomě dopouštět různých věcí, které nejsou v souladu s islámem.“¹⁵⁴

Pouze z tohoto textu je možné pochopit, že autor islám sice považuje za dokonalý náboženský systém, ale někteří jeho stoupenci nejsou schopni ho správně uchopit či ortodoxně praktikovat. Tento text je nejspíše jediným, který toto téma zmíní. Avšak dále jej nerozvíjí a nekonkretizuje. Bohužel není v Islámském centru volně k dispozici.

Jediným dokumentem vydaným Islámskou nadací zabývající se problematikou úspěšnosti aplikace islámu do života muslimů, je brožura *Ženy v Islámu & Ženy v židovsko-křesťanské tradici*. Tato otázka je zde rozpracována v rámci jedné stručné kapitoly.

Sice stejně jako ostatní brožury hovoří hlavně o tom, jak jsou práva ženy dané Koránem a vysvětlení dokládá právě citací Koránu....:

- „Nikdo nemá právo ženě nařizovat, aby mlčela. Není povinna považovat svého manžela za jediný zdroj informací v otázkách práva nebo náboženství“.¹⁵⁵
- „Korán nikdy nepovažuje ženu za majetek muže“.¹⁵⁶
- „Manželka má svůj majetek a příjmy plně pod kontrolou a pro svou potřebu, neboť její manžel je povinen živit ji i děti“.¹⁵⁷

¹⁵³ HÝSEK, *Džihád*, 50

¹⁵⁴ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 61

¹⁵⁵ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 23

¹⁵⁶ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 29

¹⁵⁷ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 35

- „Islám poskytl muslimkám jedinečná práva: Může ukončit manželství a může požádat o rozvod u soudu...žádný muslim by se neměl rozvést se svou manželkou jen proto, že se mu znelíbí. Korán nabádá muslimy, aby se chovali ke svým manželkám laskavě.“¹⁵⁸
- „Korán povolil polygamii, ale nikoli bez omezení...Korán omezil maximální počet manželek na čtyři, pod přísnou podmínkou rovného a spravedlivého jednání s manželkami.“¹⁵⁹

... avšak v epilogu relativně obsáhle, v porovnání s dalšími brožurami, přiznává: „V dnešním muslimském světě se muslimkám takového vznešeného zacházení bohužel nedostává“. „Z důvodu obrovských rozdílů mezi islámskými společnostmi, kde existuje široké spektrum přístupů k ženám. Ačkoli je většina zobecnění příliš zjednodušujících, můžeme rozlišit některé obecné trendy v odklánění se od ideálů islámu.“¹⁶⁰

Prvním trendem je konzervativnější, restriktivnější a více orientovaný na tradice. Tyto tradice obvykle upírají ženám mnohá práva, která jim dal islám. Při narození jsou uvítána s menší radostí než chlapec, je méně pravděpodobné, že půjde do školy, může jí být odepřen podíl na rodinném dědictví, je pod neustálým dohledem, aby se nechovala nemravně, zatím co nemravné činy jejího bratra jsou tolerovány, může být dokonce zabita za to, co muži z její rodiny obvykle dělají a chlubí se tím, má velmi malé slovo v rodinných záležitostech nebo zájmech komunity, nemusí mít úplnou kontrolu nad svým majetkem.

Druhým směrem jdou islámské společnosti nebo jejich určité třídy, kterých se zmocnila západní kultura a způsob života. Tyto společnosti obvykle bezmyšlenkovitě imitují cokoli, co se k nim donese ze Západu. V takové společnosti je například nejvyšším zájmem v životě typické „moderní“ ženy vylepšování její fyzické krásy... toto odklonění od ideálů islámu má katastrofické následky na islámský svět, jež se projeví ve všech aspektech života: Politická tyranie a roztržštěnost, ekonomická zaostalost, sociální nespravedlnost, intelektuální stagnace.“¹⁶¹

¹⁵⁸ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 40

¹⁵⁹ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 55

¹⁶⁰ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 68

¹⁶¹ ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu*, 68-70

4.4.3 Rozhovory s pedagogy pražských gymnázií

Následující odstavec této kapitoly se bude stručně věnovat metodologii rozhovorů. Presentace informací získaných rozhovory bude mít pouze ilustrativní charakter, neboť počet respondentů ani jejich výběr nespĺňuje kriteria svėbytného vėzku.

Oslovila jsem třináct pražských středních škol, které Islámské centrum navštėvovaly nebo navštėvují.¹⁶² Odpovědi se mi dostalo jen ze dvou gymnázií, s jejichž třemi vyučujícími jsem realizovala rozhovor.

Pro účel této práce jsem zvolila hloubkový rozhovor, který lze definovat jako dotazování jednoho respondenta, zpravidla pomocí několika otázek. Jedním z hlavních typů hloubkového rozhovoru, je polostrukturovaný rozhovor, který vychází z předem připraveného seznamu otázek a tématu.¹⁶³ Právě tuto metodu jsem využila v této práci, úplný přepis rozhovorů nahraných na diktafon je k nahlédnutí v příloze.

Na základě výše zmíněné hypotézy jsem se pedagogů dotazovala na průběh návštěvy třídy v Islámském centru, na témata o kterých se zde hovořilo, na dotazy, které studenti kladli mluvčímu centra, na jeho ochotu odpovídat, na atmosféru celé návštěvy... .

Považuji za nutné pouze na okraj zmínit, že i tito pedagogové potvrzují, že nemůže být řeč o „propagaci islamismu a jemu příbuzných proudů náboženského extremismu“: „Diskutovali spolu se studenty, kteří měli mnoho otázek a já jsem neměla pocit, že by jen pan Sáňka nějakým způsobem vláčel ke svému názoru“... „Rozhodně to není o tom, že by se snažil studenty nějak manipulovat, že by jim říkal „Tohle je všechno špatně“, „Vy musíte k islámu...“, nic takového tam nezaznělo. ...studenti jsou velmi otevření, takže odpovídal na lečjakou otázku, která mu nemusela být příjemná, ale rozhodně nezaznělo to, že „Vy všichni jste ti hlupáci, já jediný jdu správnou cestou“. „To, jak se v poslední době řeší otázka agresivity islámu, tam nezaznělo, takový pocit jsem nikdy neměla. Kdyby se mi to napoprvé nezdálo, tak bychom tam už nohu nestrčili...“¹⁶⁴

Shodně vypovídá i další pedagog: „Organizace návštěv v pražské mešitě je samozřejmě součástí misie ummy; je dost naivní předpokládat, že se to děje z jiných

¹⁶² Seznam nejen těchto středních škol je uveden ve zprávě Lukáše Lhořana *Islám a islamismus v České republice*, 32-34

¹⁶³ ŠVARÍČEK; ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní vėzkum v pedagogických vėdách*, 159

¹⁶⁴ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 1

důvodů, než nabídnout studentům pohled na reálného muslima a zbavit studenta animálního a iracionálního pocitu xenofobie; mít otevřené dveře pro nemuslimy je vlastně náboženskou povinností běžné mešity.¹⁶⁵

Respondenti potvrdili také mou další domněnku: Islámské centrum a Islámská nadace neprezentuje život muslimů příliš realisticky, resp. hovoří pouze o víře islámu tak, jak by měla být správně chápána, jak je prezentována v Koránu a jaké je učení proroka Muhammada. Nehovoří však o tom, jak je tato víra muslimy v denním životě praktikována, s jakými problémy se potýká aplikace islámu do běžného života.

„Můžu vyloučit, že by někdo někoho k něčemu nutil. Ale přítomnost vyhýbání se problematickým tématům je u pana Sáňky patrná. Ta kontroverze, která je v české společnosti očividná, v Islámském centru nikdy nebyla nijak zvláště diskutována. Měla jsem dojem, že pan Sáňka o těchto tématech nechce příliš mluvit.¹⁶⁶ Ale „nestalo se, že by studenty odbyl, že by jim odpověděl, že toto téma se nesluší probírat. Když oni vyslovili svůj názor nebo pochybnost, on argumentoval tím, co říká Korán. Sice neřekl ano, vy máte pravdu, ale nestalo se, že by odmítl odpovídat.“

Návštěva na mě působila tak, že má islám představit v dobrém světle, co nejpozitivněji. Na druhou stranu je tato snaha pochopitelná, protože je v naší společnosti chápán velmi negativně, snad je toto snaha o protiútok?¹⁶⁷ ... ..Když se na kontroverzní témata studenti ptají, tak pan Sáňka říká, že ty věci v Koránu nejsou, že je samozřejmě pominout nelze, ale že to není výstup islámu jako takového.¹⁶⁸ „On sám říká, že když se vezmou původní Mohammedovy teze, tak spousta těchto kontroverzních věcí, jsou naplaveniny z pozdější doby, tak jak se různě s Koránem manipulovalo, jak se různě vykládal. Například kontroverzní téma postavení ženy v islámu. Žena Mohameda byla superemancipovaná. Takže sám Mohammed svým životem toto nepotvrzoval, to by byl vysloveně rozpor mezi skutky a činy.“¹⁶⁹

Přestože tyto informace nelze zpochybnit, spousta nešvarů není v původním islámu skutečně přítomna, nezaznívá zde, že navzdory tomu se muslimský svět se společenskými problémy potýká stejně jako svět ostatní. Respondentka rozhovoru č. 2 uvádí konkrétní příklad: „Myslím si, že se většinou ty kontroverzní otázky snažil vysvětlit velmi stručně něčím z Koránu a že se jim více nevěnoval. Jestli si dobře

---

¹⁶⁵ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 3

¹⁶⁶ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 1

¹⁶⁷ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 2

¹⁶⁸ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 1

¹⁶⁹ Viz příloha 7.4, rozhovor č. 1

uvědomuju, studenti se ptají na téma ženské obřízky. To on vysvětlí původní kulturou, že to v islámu nikdy nebylo, ale dál se tím tématem už nezaobírá. i problematiku vražd žen ze cti vysvětlí většinou právním systémem, který s islámem spojen není, takže takhle to většinou bývá vysvětleno.“

Právě konstatování, že mravní úpadek Západu, který lze spatřit v sociálních problémech nejen západních společností, ale i v islámském světě, v Islámském centru neproběhlo: „To (kritika Západu) si myslím, že se tam někde objevilo. Nejspíš v souvislosti s hodnotami o uznávání hodnot. Ale přiznám se, je to delší dobu, to nejsem schopná přesně interpretovat, ale určitě o hodnotovém systému mluvil. ...O tom, že se podobné věci dějí i v arabském světě, se nemluvilo. Určitě to nezmiňoval. Ne že by přímo útočil například na konkrétní problémy západní civilizace, jako je rozpad rodin nebo sexuální promiskuitu a s ní spojený HIV. Většinou se to vztahovalo ke konzumenství západní společnosti a vztahu ke konzumu. Soudil, že je to tu častý jev, ale útočný nebyl.“

4.4.4 Shrnutí osvětové činnosti Islámské nadace v Praze

Materiály nabízené v Islámském centru hovoří o tom, jak jednotlivé oblasti lidského života nahlíží Korán. Po prostudování může mít čtenář dojem, že je z islámu činěno něco, co je dokonalé, bezchybné a pouze nemuslimský svět jej chápe naprosto mylně. Je zde však pomíjeno, že aplikace islámu do reálného života ne vždy ideálně funguje. Islám je dokonalý jen ve své podstatě, je dokonalý jen teoreticky, protože v praxi jej nelze bezesbytku aplikovat na nedokonalou, neuniformní osobnost člověka.

Širokou nemuslimskou veřejnost nejvíce zajímá právě žitý islám, ne tolik samotný obsah Koránu, kterému se autoři textů nejvíce věnují a který může být ve své podstatě za dokonalý považován. Právě materiály Islámské nadace v Praze hovoří o tom, jak by muslimové měli na základě Koránu islám chápat a žít, ne však o tom, jak ho někteří skutečně chápou a žijí.

Přestože Islámská nadace nezamlčuje žádné informace a jistě si je také vědoma přítomnosti negativních sociálních jevů v muslimské společnosti, odkaz na tuto skutečnost v jejích tištěných materiálech objevíme jen zřídka a po pečlivém prostudování. Autoři si kladou za cíl, co nejpozitivněji zapůsobit na čtenáře, který by si měl z četby odnést dojem: „Muslimský způsob života zaručuje správnou cestu životem.“. Tentýž záměr je možné vyzorovat při návštěvě Islámského centra v Praze.

Pokud by autoři kriticky pojednali také o slabých místech islámské víry v životě muslima, čtenář by na toto náboženství získal realističtější pohled. Není třeba se obávat, že by si utvořil negativní názor jenom proto, že tato víra nezná řešení některých problematických momentů života člověka, potažmo celého společenství. S nimi se potýká každé náboženství a nejsou překážkou k jejich plnému respektování.

Naopak zamlčování takových problémů nepovede u české (evropské) mentality ke skutečnému, věrohodnému pochopení muslimského světa. U českého čtenáře je k vytvoření důvěry zapotřebí jistá míra sebekritického smýšlení a neotevřená diskuze ho může dokonce odradit. Při této formě prezentace islámu nebude osvětová činnost Islámské nadace v Praze příliš efektivní.

Jaký má Islámská nadace motiv nechuti mluvit o nepříjemných skutečnostech muslimského světa, a zda je vědomý, je otázkou. Možným vysvětlením je, že také česká muslimská menšina pocituje jakýsi útok. „Je náboženstvím nejrychleji se šířícím, ale také náboženstvím, na které se nejvíce útočí¹⁷⁰, a snaží se jej tak zeslabit protiargumenty

---

¹⁷⁰ KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“, DVD - video: Pravda o islámu

v brožurách. Jedna z brožur toto otevřeně přiznává: „Kniha je současně i odpovědí na propagandu vedenou na tomto poli proti islámu.“¹⁷¹ Avšak brožury, (výjimkou je *Ženy v Islámu & Ženy v židovsko-křesťanské tradici*), zvolily nešťastnou formu odpovědi. Vyzdvihují přednosti islámu bez jakékoliv kritické sebereflexe a poukazují na chyby západní společnosti.

„Je důležité, abychom nemalovali příliš ideální obraz náboženství, když argumentujeme proti sekularismu. Pravdou je, že naše náboženská tradice, tak jako naše sekulární tradice v sobě kombinují vznešené a škodlivé podněty“.¹⁷²

---

¹⁷¹ ŠARÍF ‘ABD AL-‘AZÍM, *Ženy v Islámu*, 7

¹⁷² BAILEY, *Nové modely veřejné role náboženství*, 6-10

5 Potřeba nové optiky vztahů mezi muslimy a Čechy

V České republice je počet muslimů ve srovnání se západní Evropou zanedbatelný. I přesto u nás vzbuzuje téma islám velký zájem a živě se o něm diskutuje. Problémy spojené s životem naší malé muslimské komunity jako její právní postavení, zřizování modliteben, návrhy na stavby mešit tu vyvolávají nepoměrně více emocí, než by odpovídalo jejich skutečné váze ve veřejném životě.¹⁷³

Minulý rok byl podle Bronislava Ostržanského na protiislámské emoce bohatý a uvádí několik důležitých bodů spjatých s útoky na islám, potažmo českou muslimskou komunitu. Zdůrazňuje, že důsledně rozlišuje mezi kritikou islámu, kterou považuje za legitimní součást diskuze, a islamofobií.

Prvním, již zmíněným protiislámským počinem, je publikace Lukáše Lhoťana, *islám a islamismus v České republice*.

V létě roku 2011 poskytlo vedení královéhradeckého kraje finanční dotaci sdružení Antimešita. Ta, oficiálně povzbuzena, se pokusila zorganizovat setkání na půdě Vysoké školy ekonomické v Praze zaměřené na údajnou hrozbu islamizace v České republice. Tato akce byla vedením školy zakázána.

Další vyostření protiislámské rétoriky bylo patrné na dvou hlavních internetových platformách českých odpůrců islámu (www.eurabia.cz, www.antimesita.eu).

„Vedle stále demagogičtějších argumentů a vulgárnějšího slovníku se přitom objevují dvě novinky: Opakované útoky na vybrané arabisty a islamology, kteří prý škodí národním zájmům, když záměrně nepravdivě informují o islámu a arabském světě, ale především snaha zaštitovat se známými osobnostmi politického a veřejného života, aby bylo všem zřejmé, že jde o „mainstreamový“ postoj.“¹⁷⁴

Čeští politikové na protiislámskou notu zjevně slyší, což se projevuje napříč politickým spektrem, od představitelů jednotlivých stran, až k prezidentovi Václavu Klausovi, který také neopomenul vyjádřit obavy z českých mešit.¹⁷⁵

Existuje zde tedy zřetelná potřeba nové optiky mezilidských vztahů, k níž vede cesta dialogu, vzájemného poznávání-informování se, setkávání se.¹⁷⁶ To vše musí

¹⁷³ SCHNEIDER, *Islám v České republice*, 21

¹⁷⁴ OSTRŽANSKÝ, *Sílící protiislámské nálady v České republice*, 28-30

¹⁷⁵ OSTRŽANSKÝ, *Sílící protiislámské nálady v České republice*, 28-30

¹⁷⁶ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 187

začít ne na konferencích¹⁷⁷ a úřadech vlády, ale opravdu na té nejnižší úrovni, tedy ve společnosti samé.

„Řekl bych, že už bylo dost konferencí, na kterých se nejvyšší představitelé jednotlivých náboženství vzájemně představují, vzájemně si vysvětlují svoje věroučné a mravoučné zásady. Myslím, že potřebujeme hnutí zdola, hnutí, pro které budou získáni mladí lidé, kteří jsou budoucností této země.

Domnívám se, že není třeba, abychom pořádali nějaké konference pro společenskou elitu, kde je mnoho novinářů a médií. Myslím si, že by bylo vhodnější pořádat neformální setkání pro mladé lidi, pro studenty, setkání, kde bude společné jídlo, společná hudba, a kde znovu a znovu zazní, že nábožensky založení lidé chtějí změnu, že chtějí o jinak věřících lidech smýšlet mírumilovně. (...) myslím, že je mnoho mladých věřících lidí – mezi Židy, křesťany a muslimy a dalšími, kteří chtějí něco jiného, něco nového. Kteří chtějí každému dopřát pochopení jeho pravdy, kteří nechtějí nikoho posílat do pekla ani všechny ostatní přetáhnout na svoji stranu“.¹⁷⁸

Svědectvím, že tím nejprostším řešením napjaté situace mezi kulturami, je obyčejný společenský kontakt s druhým, může být skupina „Společné uvažování nad písmem“(SUP). Přestože nejde o obyčejné lidi, ale o skupinu odborníků z různých oborů věnujících se rozhovorům o svatých textech tří abrahámovských náboženství, má tento příklad ilustrativní charakter: „Účastníci SUP trvají na tom, že teprve v kontextu osobního přátelství lze vést některé z nejhlubších mezináboženských rozhovorů. (...) Takové skupiny tedy mohou být produktivní, aniž by musely dosáhnout konsensu, protože jsou zde opravdu velmi rozdílní lidé. Navzdory přetrvávajícím rozdílům lze najít překvapivé shody a překvapivá přátelství.“¹⁷⁹

Dalším příkladem úspěšného setkávání se založeného na komunitních principech je multikulturní centrum Bijbelhuis, které pracuje v prostředí komunity obyvatel, pokládá za důležité rozvíjet dialog kultur a náboženství mezi sousedy, přáteli, lidmi s podobnými zájmy.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Bohužel v ČR příliš dobře neprobíhá ani diskuze na úrovni konferencí. Za tímto účelem sice vznikla v Ekumenické radě církví v ČR Komise pro mezináboženský dialog, a Federace židovských obcí spolu s Ústředím muslimských obcí vydalo prohlášení k etickým otázkám, ale to je prozatím vrcholný bod spolupráce. Kroky vysokých církevních činitelů nebo akademických pracovníků nesměřují ke konkrétním výstupům. Takové kroky navíc znesnadňují poměry české muslimské komunity, která je do velké míry roztržena regionálně, etnicky, tak jazykově, a je proto obtížné najít partnera k dialogu, který by byl respektován co největším počtem aktivních muslimů v ČR. (HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 208)

¹⁷⁸ HOŠEK, *Káva je prostě dobrá. Rozhovor se židovským filozofem Shumi Berkowitzem*, 7-8

¹⁷⁹ BAILEY, *Nové modely veřejné role náboženství*, 6-10

¹⁸⁰ Belgické multikulturní centrum Bijbelhuis, které již 45 let působí v imigrantské čtvrti a poskytuje prostor k poznávání domácí kultury i k vzájemnému kontaktu rozdílných kultur zde žijících imigrantů (spolupráce muslimů a křesťanských církví). Poskytuje komunitní péči, asistenci sociálně slabým rodinám, vzdělává v sociálně právní oblasti. (HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 207-208)

„Vlády států do jisté míry ve svých rozhodnutích následují mínění a nálady veřejnosti“,¹⁸¹ a proto úspěšný proces integrace začíná právě ve společnosti, tedy od zdola, na úrovni jednotlivců. Jak je již výše uvedeno, na současnou střední generaci lze ohledně různých proudů multikulturalismu vyvinout pouze slabší vliv, ale generace nastupující již může být schopna přijmout muslimy jako rovnoprávné obyvatele. Pozitivní naladění společnosti pak může poskytnout vládě i legislativě výhodu při formulování vhodných pravidel a složek systému, který nový model společenského soužití ukotví právně. Nově příchozí cizinci budou přicházet do prostředí s jasnými pravidly a flexibilním integračním systémem.¹⁸²

Odlišné projevy prvků denního života,¹⁸³ které jsou často považovány za zdroje problémů v soužití majority a minority, jsou otázkou zvyku. Intenzivnějším kontaktem s muslimy lze v tomto ohledu rozhodně dosáhnout dobrých výsledků v relativně krátké době. Jak se shoduje většina odborných publikací zaměřených na soužití muslimů a nemuslimů, „čím větší panuje informovanost mezi oběma skupinami, tím pohodlněji se jim spolu žije.“¹⁸⁴ Neboli „Cesta k překonání vzájemného napětí vede skrze vzájemné poznání se. Stejně tak je třeba mezi sebou navzájem otevřeně komunikovat“¹⁸⁵ a důrazně eliminovat extremistické názory obou stran, které jsou hlavním zdrojem nedorozumění a konfliktů. Naopak bychom měli podporovat umírněné názory a snažit se o dialog.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ Příkladem, že společnost má určitou moc do věci rozhodování zastupitelstva, či dokonce vlády, zasáhnout, je již zmiňovaná kauza zastavení stavby mešity v Teplicích: „Na úmyslu investora odstoupit od záměru vybudovat v Teplicích mešitu, se rozhodující měrou podepsala právě media. Projekt, který byl po pečlivém prostudování specialisty odsouhlasen a doporučen ke stavbě i zastupiteli města. Obrat nastává po zveřejnění plánu v médiích a uvedení projektové iniciativy do souvislosti s mezinárodním politickým děním. Místní lázeňští hosté a jejich víra jsou dány do spojitosti s terorismem a násilím. Tím se původně přínosný projekt mění v nebezpečný a nežádoucí. (MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 445)

¹⁸² KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 187

¹⁸³ nevědomé vyslovení nevhodné poznámky či se dotaz na kulturní zvláštnosti v muslimské společnosti, nevhodný dotek příslušníka opačného pohlaví, nabídka alkoholu či pozvání na oběd v období ramadánu. (HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 204)

¹⁸⁵ JAVORNICKÁ, *Způsoby vnímání islámu v české společnosti*, 58

¹⁸⁶ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 66

ZÁVĚR

Informační materiály nabízené v Islámském centru v Praze hovoří o tom, jak na jednotlivé oblasti lidského života nahlíží Korán. Po jejich prostudování může mít čtenář dojem, že je z islámu činěno něco, co je dokonalé, bezchybné a pouze nemuslimský svět jej chápe naprosto mylně. Je zde však opomíjeno, že aplikace islámu do reálného života ne vždy ideálně funguje. Materiály hovoří o tom, jak by muslimové měli na základě Koránu islám chápat a žít, ne však o tom, jak ho někteří skutečně chápou a žijí. Širokou nemuslimskou veřejnost však nejvíce zajímá právě žitý islám, ne tolik samotný obsah Koránu, kterému se autoři textů převážně věnují a který může být ve své podstatě za dokonalý považován.

Jaký má Islámská nadace motiv nechuti mluvit o nepříjemných skutečnostech v muslimském světě, je otázkou. Možným vysvětlením je, že také česká muslimská menšina pociťuje jakýsi „útok“ a snaží se jej zeslabit protiargumenty v brožurách. Avšak tyto materiály zvolily nešťastnou formu odezvy. Vyzdvihují přednosti islámu bez téměř jakékoliv kritické sebereflexe, chtějí co nejpozitivněji zapůsobit na čtenáře. Tato forma působení na mínění veřejnosti je nejspíše projevem oddanosti muslima svému náboženství, kterou chápe jako svou povinnost a o problematických momentech víry příliš nehovoří. Takové pojetí prezentace nejen náboženství není Čechům (Evropanům), pro které je jistá míra sebekritiky výrazem realistického smýšlení, vlastní. Opomíjení sporných či nepříjemných otázek Evropana nemotivuje ke skutečnému pochopení stanoviska druhé strany, nevzbuzuje v něm pocit stoprocentní důvěryhodnosti.

Nabízí se otázka, nakolik je při odlišném způsobu chápání prezentace islámu jeho obraz pro Čechy realistický, kompaktní a hodnověrný. Je tato forma osvětové činnosti dostatečně silná, aby překonala vliv médií, předsudky, etnocentrické sklony a ostatní významnější faktory ovlivňující veřejné mínění? Vezmeme-li v úvahu také to, že v České republice působí pouze dvě Islámská centra, jež navštíví jen malé procento středních škol a ještě menší procento studentů (a dalších zájemců) prostuduje brožury zde nabízené, činnost Islámské nadace nemá příliš velkou šanci české veřejné mínění zásadním způsobem ovlivnit.

Přes malý okruh působení a neoptimální způsob prezentace muslimů, považují činnost Islámského centra v Praze za prospěšnou, neboť návštěvník získá reálnější

představu o náboženství muslimů a jejich životě ve světě i v České republice. Pokud student či jiný příchozí centrum navštíví, v přátelském prostředí pochopí, že jeho obavy pramenící z vlivu médií, filmové produkce či jiných ne odborných zdrojů, nejsou na místě. Případné zjištění, že se mu na některé otázky nedostane jasné odpovědi, není tak podstatné jako to, že se tito představitelé muslimské komunity v Čechách snaží o integraci svých členů do společnosti a o bezproblémové soužití s ní.

6 Seznam literatury

- ARMSTRONG, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008. 255 s.
- BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 347 s.
- BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus. Sřet civilizací nebo dialog kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 188 s.
- BEČKA, Jiří; MENDEL, Miloš. *Islám a české země*. Praha: Votobia, 1998. 231 s.
- BEN IMAN, Nassim. *Skutečný nepřítel*. Albrechtice: Křestanský život, 2002. 101 s.
- BERÁNEK, Ondřej; ŤUPEK Pavel. *Dvojí tvář islámské charity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 219 s.
- BUDIL, Ivo T.. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. 487 s.
- ERISEN, Thomas Hylliden. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. 407 s.
- HAMMUDAH, ABD Al – Átí. *Zaostřeno na islám*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2010. 203 s.
- HARALD, Christian Scheu(ed.). *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011.322 s.
- HUBKOVÁ, Jindra. *Mají nám co říct?* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 141s.
- HUNTINGTON, Samuel P. *Sřet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publisher, 2001. 441 s.
- HÝSEK, Robert. *Lidská práva v islámu*. Praha: NÚR-Fethi Ben Hassine Mnasria, 2006. 46 s.
- IZEDBEGOVIČ, Ali. *Islám mezi Východem a Západem*. Praha: 1997. 341 s.
- JANEČEK, Martin. *Islámská rozpínavost*. Praha: Epoque, 2011. 329 s.
- JAVORNICKÁ, Ester Eliška. *Způsoby vnímání islámu v české společnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. Vedoucí diplomové práce: Pavel Hošek.
- KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět – jiná planeta?* Praha: Mladá Fronta, 2011. 248 s.
- KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta a. s., 2008. 192 s.
- KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ – historická paměť a současná krize*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2002. 200 s.

- LAQUEUR, Walter. *Poslední dny Evropy*. Praha: NLN, s.r.o., 2006. 183 s.
- LHOŤAN, Lukáš. *Islám a islamismus v České republice*. Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2011. 116 s.
- MENDEL, Miloš; OSTŘANSKÝ, Bronislav; RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy*. Praha: Academia, 2007. 499 s.
- MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus*. Praha: Academia, 2010. 260 s.
- ORTOVÁ, Jitka. *Kulturní a sociální ekologie*. Praha: Karolinum, 1997.
- PARTRIDGE, Christopher. *Lexikon světových náboženství*. Praha: Slovart, 2006. 495 s.
- PAVLÍKOVÁ, Eva. SLÁDEK, Karel. *Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009. 120 s.
- Přeložil JANDA, Richard. *Islám – náboženství, historie a budoucnost*. Brno: Jota, 2010. 380 s.
- Redig. VODÁKOVÁ, Alena. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Slon, 1993. 157 s.
- RODRÍGUEZ MAGDA, Rosa María. *Neexistující al-andalus. Jak intelektuálové znovu vymýšlejí islám*. Brno: L.Marek, 2008. 143 s.
- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. Praha: Dokořán, 2011. 146 s.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v české republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s.
- ŠVARŤÍČEK, Roman; ŠEDOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 278 s.
- VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Havlíčkův Brod: Grada, 2010. 256 s.

Články:

AL-ISLÁM, Bulletin o islámu a muslimech, září – říjen 2011. *Nemuslimové by neměli bezmyšlenkovitě přenášet vlastní vnímání světa na muslimy*. Bratislava: Islámská nadácia na Slovensku, 2011

BAILEY, Jeffrey W.. *Nové modely veřejné role náboženství: mezináboženské přátelství a smysl pro společné uvažování nad písmem*. Revue SKŽ, č. 66, rok 2011/5772

Bulletin Ol: PRYNCE-JONES, David. *Islamizace Evropy?* Občanský institut, červen 2005, č. 166

HOŠEK, Pavel. *Káva je prostě dobrá. Rozhovor se židovským filozofem Shumi Berkowitzem.* Revue SKŽ, č. 65, rok 2011/5772

HRAHÁKOVÁ, Lud'ka. *Filosofická skepse. Pochybnost a problém kulturního relativismu.* Liberec: Scholé filosofie, 2003.

KUDLÁČKOVÁ, Zuzana. Dingir. *Co všechno se o islámu (ne)dočtete.* Březen 2012, 15. Roč

MRÁZEK, Miloš. Dingir. „Islamofobie“ ve vědeckém diskurzu. Prosinec 2010. 13. Roč.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. Dingir. *Sílící protiislámské nálady v České republice.* Březen 2012, 15. Roč

OSTŘANSKÝ, Bronislav. Dingir. *Vnímání islámu v Česku.* Prosinec 2009, 12. Roč

OSTŘANSKÝ, Bronislav; REMEŠ, Prokop; DUŠEK, Pavel. Dingir. *Co to je islamofobie.* Březen 2010, 13. Roč

Sborník textů: SÁNKA, Vladimír. *Islám v Evropě. Obohacení nebo nebezpečí? článek: Evropa a islám na cestě ke sblížení.* Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006.

Sborník textů: WEIGL, Jiří. *Islám v Evropě. Obohacení nebo nebezpečí? Článek: viníkem je spíš evropský sociální stát.* Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006.

SCHNEIDER, Jiří. Křesťanská revue. *Islám v České republice.* 2006, 73. roč

Informační materiály Islámské nadace:

DVD - video: ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Islám stručně. Mlha se rozplývá – 1. Část*

DVD - video: KOMISE „VY, LIDÉ DOBRA“ ve spolupráci s Islámskou nadací v Praze. *Pravda o islám u.* 37 min

HÝSEK, Robert (Překlad). *Džihád.* Praha: 2006, 51 s.

ISLÁMSKÁ NADACE v PRAZE. *Co jest islám?* Praha: UMO, 2009. 71 s.

SAYED R., Ali. *Islám a křesťanství v Bibli.* Praha: Muslimská obec v Praze, 2012.

SAYED R., Ali. *Islám a muslimové.* Praha: Muslimská obec v Praze, 2011.

SAYED R., Ali. *Otázky víry.* Praha: islámská nadace v Praze, 2011. 71 s.

ŠARÍF 'ABD AL-'AZÍM, *Ženy v Islámu & Ženy v Židovsko-křesťanské tradici.* Praha: Muslimská obec v Praze, 2011. 79 s.

Internetové zdroje:

http://is.muni.cz/th/173746/pedf_b/Karel_Luskac_-_hotovo_BP.txt

<http://www.praha.muslim.cz/about.html>

<http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=0&th=n%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=>

<http://zpravy.ihned.cz/c1-52092520-malo-zalaru-zastupy-veznu-takova-je-situace-v-evrope-a-v-cesku-zvlaste>

7 Přílohy:

7.1 Struktura muslimské komunity v České republice

V České republice je jiné složení muslimské komunity než ve většině ostatních evropských států. Žijí tu převážně studenti z muslimských zemí, nebo ti, kteří již dostudovali a na čas nebo trvale se zde usadili, a také ti, kteří sem přišli podnikat. Nesmíme také zapomínat na několik stovek Čechů, kteří přijali islám a více či méně se snaží žít podle jeho zásad.¹⁸⁷

Oficiální statistiky o počtech muslimů v ČR neexistují. Nejčastěji se v této souvislosti objevují dva značně rozdílné údaje: 10 000 a 20 000 osob. K prvnímu přibližnému údaji se přiklání i místopředseda Ústředí muslimských obcí (UMO) RNDr. Vladimír Sáňka a tomuto odhadu dává za pravdu i MVČR, podle kterého bylo v roce 2006 na území ČR 11235 muslimů, z nichž ale islám praktikuje asi jen 2000.¹⁸⁸ Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 žije v naší zemi 1 943 obyvatel hlásících se k islámu.¹⁸⁹

Tento počet zahrnuje tři skupiny lidí: Předně se jedná o české konvertity, těch je však nejméně (odhad Dr.Sáňky je asi 400 osob). Jak již bylo řečeno, dále se jedná o cizince s českým občanstvím, kteří do tehdejšího Československa přišli jako studenti především v 70. a 80. let, z nichž mnozí se tu po ukončení studií usadili, založili rodiny a získali české občanství. Nejpočetnější kategorii však představují cizinci bez českého občanství, žijící zde na základě povolení k trvalému pobytu nebo dlouhodobému pobytu. Tuto skupinu tvoří především studenti a podnikatelé, kteří k nám přišli po roce 1989, a je po stránce národnostní i sociálně neobyčejně pestrá.¹⁹⁰ Avšak většinu muslimů žijících v Česku tvoří lidé ze severní Afriky a Blízkého východu. Dále jsou u nás zastoupeni především muslimové z Balkánu, Turecka, Pákistánci, Čečenci, příslušníci národů bývalých sovětských středoasijských republik a v posledních letech přichází na manuální práce také mnoho lidí z kavkazských republik a ze států bývalého SNS.¹⁹¹

Mezi těmito jednotlivými oblastmi islámské civilizace existují obrovské sociální, etnické a kulturní rozdíly, které mnohdy ústí v etnické konflikty mezi nimi. Proto je třeba upustit od mediálně přitažlivé myšlenky, že muslimský svět reaguje jako jednotný celek. Muslimské komunity nejen v ČR jsou tvořeny pestrou směsicí národů, kdy jediným pojítkem mezi věřícími je jejich víra.¹⁹² a často ani ta nově přichodí z arabských zemí nespojuje. Je totiž možné, že v Evropě žije více nepraktikujících muslimů.¹⁹³

Nejen díky původu najdeme mezi věřícími velké rozdíly, pokud jde o vlastní hloubku vztahu k islámu, jinými slovy, jak vysoko stojí v jejich žebříčku hodnot a do jaké míry se řídí jeho ustanoveními v praktickém životě. Pro mnoho muslimů představuje islámské náboženství nedílný základ jejich života, ale navenek bychom je jen těžko mohli pokládat za praktikující věřící.¹⁹⁴ Tento názor potvrzuje i sčítání

¹⁸⁷ SÁŇKA, *Evropa a islám na cestě ke sblížení*, 63

¹⁸⁸ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 195

¹⁸⁹ <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=0&th=n%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD&v=&vo=null&vsouzemi=null&void>

¹⁹⁰ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 408

¹⁹¹ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 195-197

¹⁹² HARALD, *Migrace a kulturní konflikty* 197 a 199

¹⁹³ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 201

¹⁹⁴ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 409-411

obyvatelstva z roku 2001, kdy uvedlo do nepovinné kolonky „Náboženství“ islám přibližně 3600 lidí a podle sčítání z roku 2011, 1 943 lidí. Budeme-li pak vycházet z odhadů, že na našem území žije přes 10 000 muslimů, dojdeme k závěru, že ne všichni lidé, pocházející z arabského světa, se prioritně identifikují na prvním místě jako muslimové.¹⁹⁵ Mnoho muslimů žijících na našem území zde totiž žije dočasně (kvůli dočasnému pracovnímu povolení nebo studiu) a nemají potřebu zde vytvářet pevnější vazby. Roste ale také počet těch, kteří zde chtějí zůstat, protože kvalita života v České republice je nesrovnatelně vyšší. Právě proto lze u člověka se zájmem o život ve státě s vyšší životní úrovní předpokládat velkou snahu o integraci a vyrovnání se s novou kulturou.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ LHOŤAN, *Islám a islamismus v České republice*, 10-11

¹⁹⁶ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 198

7.2 Právní status Ústředí muslimských obcí v České republice

Příchod do nové země s sebou nese mnoho nového, zejména pro imigranty hledající azyl. Tyto komplikace se dotýkají legislativy, ale mnohé z nich jsou často záležitostmi kulturní.¹⁹⁷ Z tohoto pohledu je pro muslimy pocit uznání velmi důležitý, neboť vychází z tradičního blízkovýchodního pojetí lidské cti. V ČR tedy nejen že se nedočkají uznání jako rovnocenných obyvatel země, ale navíc se setkávají s nedůvěrou a překážkami v oblasti náboženského prostoru. Pociťují křivdu, protože jim společnost odmítá přiznat právo na dostatek místa ke shromažďování a plnohodnotnému komunitnímu životu. Pocit, že jsou pro ostatní nedůvěryhodní, nebo dokonce představují hrozbu, v muslimech vyvolává velmi silné pocity vykořenění.¹⁹⁸

Pro organizační zastřešení českých muslimů a jejich právní postavení ve společnosti sehrála stěžejní roli skutečnost, že UMO neměla až do roku 2004 právní subjektivitu, kterou církevní odbor Ministerstva kultury ČR v průběhu 90. let minulého století nemohl akceptovat uznání islámu v rámci rakouského zákona z roku 1912 a spornou registraci obce z období první republiky. Otázka uznání byla klíčová, neboť bez něj by se obec při některých zamýšlených aktivitách pohybovala na hraně zákona,¹⁹⁹

Zákon o církvích a náboženských společnostech z roku 2002 do značné míry zjednodušil proceduru registrace dosud neregistrovaných náboženských komunit. K registraci se již nepožaduje 10 000 podpisů, nýbrž žadatel musí doložit členstvo předložením minimálního počtu 300 podpisů. Náboženské společnosti podle tohoto zákona pak mohou být státem uznány, ale „pouze“ jako právnické osoby, tedy bez zvláštních práv a výsad, což pro praktické aktivity české muslimské komunity nadále představuje nemalé obtíže. Aby muslimové mohli získat tzv. zvláštní práva, obnášející mimo jiné státní dotace, možnost zřizování náboženských škol atd., musí podle zákona z roku 2002 po desetileté čekací lhůtě od registrace UMO splnit – kromě jiných podmínek – i onen základní bod: Předložit oněch deset tisíc podpisů muslimů žijících trvale v ČR. O výjimkách ze zákona může (§27) rozhodnout Ministerstvo kultury ČR se souhlasem vlády. Splnění této základní podmínky však pro nevelkou českou muslimskou obec představuje jen těžko překonatelnou překážku, a to i v horizontu desítek let.²⁰⁰

UMO o tuto výjimku žádalo na jaře 2006, avšak ministerstvo kultury mu svým rozhodnutím zvláštní práva nepřiznalo. Byl také zamítnut rozklad, ale i tato žádost byla definitivně zamítnuta.

Přitom pro praktickou každodenní činnost muslimské komunity u nás mají práva obsažená v zákonu (§ 7) zcela zásadní význam. Podle zákona k nim totiž patří právo:

- a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu (z. č. 29/1984 Sb.);
- b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách ČR, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova;
- c) být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností (z. č. 218/1949 Sb.);
- d) konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu (z. č. 94/1963 Sb.);

¹⁹⁷ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 202

¹⁹⁸ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 198

¹⁹⁹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 418

²⁰⁰ HARALD, *Migrace a kulturní konflikty*, 206

e) zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu (z. č. 29/1984 Sb.); zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let...“²⁰¹

---

²⁰¹ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 411-413

7.3 Ideová nejednotnost islámských představitelů

V islámském světě se myšlenka sekularismu nestala hybnou silou společenského vývoje, tak jako tomu bylo v západním světě, kde se sekularismus stal všeobecně uznávaným předpokladem pro kvalitní změny a materiálního pokroku. Křesťanské církve v zásadě tento stav respektují. Ovšem v moderním islámu myšlenku sekularismu podporuje jen menší část příslušníků, reformisté.²⁰²

„Islámský reformismus“ se pokouší o teologickou a právní reformu islámu, a je mnohotvárným vývojovým trendem²⁰³. Žádný z těchto trendů v moderní době hodnoty kapitalistického Západu nepřehlížel a s jeho vlivem na vlastní civilizaci se pokoušel vyrovnat (většinou spekulativně a eklekticky). Někteří reformisté se na Západ dívali s těžko skrývaným respektem a uznávali, že převzetí či nápodoba některých jeho hodnot by pro islám byly přínosem. Jiní naopak vyzívali k odmítnutí západního životního stylu, vyjma osvojení si technických vymožeností a dalšího společenského pokroku.²⁰⁴

Reformní hnutí usilovala o očistění islámské společnosti od nedostatků, definovaných jako narušení či odchylky od náboženských ideálů a jejich správné interpretace. Nebylo by tudíž na místě pohlížet na islámský svět jako na statický a neměnný, přestože takový dojem často vzbuzuje.²⁰⁵ *...nejcharakterističtějším rysem koránské moudrosti je, že není statická, suchá. Je to druh dynamické moudrosti, která provokuje k zamyšlení a zrychluje tep srdce.*²⁰⁶

Přesto je však islámský svět viděn spíše jako svět s nezájmem o demokracii, nerespektování lidských práv, odmítavý postoj k sekularizaci a zášť vůči Západu. Skutečnost je ale opačná. Muslimské společnosti jsou těmito otázkami velice sužovány. Většina má zájem o demokracii,²⁰⁷ ale stejně tak jako západ pohlíží na islámský Orient s nedůvěrou a obavami, tak i pohled z islámské strany na Okcident je typická prožívaná směs nedůvěry, která odpůrcům reformy islámu brání uznat výhody modernizace či jej alespoň bez přemýšlení nezavrhouvat.²⁰⁸

Tuto skupinu reprezentují právě tradicionalisté, kteří stále nesouhlasí s modernizací islámského světa. Reformisty kritizují právě za to, že podlehly západním rysům modernity a že více méně sekularismus podporují, chápou jej jako nezbytný krok v procesu modernizace, ekonomického úspěchu.²⁰⁹

Islámští tradicionalisté jsou dnes stále více přesvědčeni, že aktuální historický vývoj jim dává za pravdu. V letech 1989-91 se přece zhroutil bezvěrecký a materialistický systém komunismu. Liberální kapitalismus také prochází fatální krizí mravních hodnot a sám sebe ničí vlastními modlami – demokracií a naprostou svobodou činit cokoli.²¹⁰ Tradicionalisté vytýkají proamerické společnostem především hrubý materialismus a bezbožeství jako kořen všeho dnešního morálního zla, které tkví ve vztahové erozi společnosti, alkoholismu, drogám, sexuální promiskuita a z ní

²⁰² MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 128-129

²⁰³ Její kořeny sahají do poloviny 18. Století. Smyslem reformismu bylo z pozic náboženského myšlení reagovat na průnik západních hodnot do islámské civilizace. (MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 113-114)

²⁰⁴ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 113-115

²⁰⁵ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 15

²⁰⁶ HAMMUDAH, ABD AL – ÁTÍ. *Zaostřeno na islám*, 192

²⁰⁷ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 182

²⁰⁸ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 113-115

²⁰⁹ Příkladem nechť je Turecko

²¹⁰ MENDEL, *Islám v srdci Evropy*, 125-127

vyplívající zvýšené riziko onemocnění HIV, vraždám, za něž stanovuje shovívavé tresty, rozpad rodin, nezodpovědný vztah k rodičovství, neúcta ke stáří²¹¹.

Ze soupeřících vizí fundamentalistů a modernistů vyplývá dnešní tísnivé postavení islámského světa. Muslimská společenství jsou na jedné straně sevřena silami agresivní modernity, na druhé pak povstávajícím fundamentalismem, jež se považuje za souhrn tradicionalismu a může být militantní formy. Výsledné zápasy pozápadnělé modernity a zkostnatělého tradicionalismu se projevují v mnoha evropských zemích²¹² a všude slouží k vytvoření znepokojující polarizace, kdy má jedinec, který víru přijímá nebo jen zvenčí nazírá, v pluralitní situaci možnosti volby. Důsledky této volby jedinců resp. celé majoritní společnosti jsou pro náboženství jako takové zcela zásadní: Při existenci několika různých názorových proudů a jejich protichůdnému nazírání dogmatiky, pro pozorovatele nebo přijímatele náboženství je těžké se v mnoha názorových proudech orientovat a věrohodnost celé náboženské tradice v jeho očích může klesat. I toto lze považovat za jeden z faktorů ovlivňující (české) veřejné mínění.

Životaschopnou budoucnost islámského světa si tedy lze stěží představit bez konsenzuální politiky, otevřených společenství, nové současné resp. původní interpretace islámu a toho, co znamená být muslimem v jednadvacátém století.²¹³

Důvod k mírnému optimismu poskytuje jednak dostatečná míra vědecká a pragmatická práce a jednak a mladí lidé, jenž v Evropě nebo USA zjišťují, že mravní stav zdejších společností není zase tak zlý, jak doma z různých zdrojů slyšeli²¹⁴ a že zde lze vést náboženský život v harmonii s jinověrci či nevěřícími.

---

²¹¹ KROPÁČEK, *Islám a Západ*, 127-129; V arabském světě jsou staří lidé nesmírně vážení. Názory prarodičů a rodičů s téměř bez výjimky respektují. (KHIDAYER, *Arabský svět – jiná planeta?*, 54-55)

²¹² JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 166

²¹³ Hlavním předpokladem všech variant modernizace, která by mohla být ve stručnosti charakterizována jako substanciální rozlišení „moderní“ společnosti od společnosti „tradiční“. Mezi základní znaky tohoto rozlišení, které zároveň signalizuje větší „modernost“ té či oné společnosti, patří zejména míra industrializace, užívání vyspělých technologií, gramotnost, komplexní vzdělávací systém, urbanizace a v neposlední řadě marginalizace sociálního a politického významu náboženství – sekularizace. Některé koncepty přitom považují či považovaly sekularizaci za jeden ze základních procesů v rámci modernizace. V mnohých koncepcích nebo výzkumech se dokonce očekávalo postupné nahrazení náboženství a náboženských institucí jejich moderními protějšky. (VÁCLAVÍK, *Náboženství a moderní česká společnost*, 30)

²¹⁴ JANDA, *Islám – náboženství, historie a budoucnost*, 16-19

7.4 Rozhovory

Rozhovor č. 1

Karlínské gymnázium:

Jak na vás působila návštěva v Islámském centru? Věnoval se Dr. Sánka kontroverzním tématům? Byla zde snaha vyobrazit islám s jeho stinnými i světlými stránkami?

Nebyla to jedna návštěva, byli jsme tam opakovaně, takže mohu mluvit za nějaké tři návštěvy zpětně. Proto si myslím, že to nebude o tom, že by to bylo náhodně, že zrovna tehdy se něco sdělovalo nebo naopak nesdělovalo. Snad mohu mluvit i za studenty, protože po návratu do školy se povídáme, co jim sedlo a neseslo, a právě s těmi materiály, které tam dostáváme, pracujeme a diskutujeme o tom. Ta samotná návštěva, vždy probíhala bez nejmenších problémů, on byl velice vstřícný. Dokonce pro nás došel až k metru, abychom nebloudili. Je velmi vstřícný, pohostinný. Studenty překvapilo, že tam pro nás bylo připravené pohoštění, panovala zde pohostinná atmosféra. Byla pro nás připravena také spousta materiálů, které jsme si mohli vzít s sebou domů.

Nejprve jsme si mohli prohlédnout celý objekt, a potom nás shromáždil ve velké místnosti. Pravděpodobně je to zároveň modlitebna a zároveň i přednášková síň – víceúčelová místnost. Povídalo se tím způsobem, že nejdříve se probraly základy Islámu, které studenti znali už z mých hodin. O nich diskutovali s panem Sánkou, a potom byla část věnovaná dotazům. Jednou, jsem tam s sebou měla i kněze české bratrské církve, který nám byl v naší hodině udělat přednášku na téma křesťanství a když byla ukončena hodina, zbývalo mnoho dotazů. On byl ochotný přijít ještě jednou, a tím se s třídou více spřátelil. Když slyšel, že v dohledné době, plánujeme návštěvu Centra, tak mě požádal, jestli by nemohl jít s námi. Takže dokonce to nebylo o tom, že jsme byli neutrální, ale byli tam ti dva duchovní často proti sobě stojících církví, a i to probíhalo na velice zdvořilé a příjemné úrovni. Diskutovali spolu se studenty, kteří měli mnoho otázek, a já jsem neměla pocit, že by jen ten pan Sánka nějakým způsobem vláčel ke svému názoru.

Pan Sánka tvrdí, že křesťanství je v podstatě ještě takový nedospělý Islám. Že islám je poslední vývojovou fází. Ted je otázka, jestli ty problémy, které islám má, tzn. fundamentální přístup, často násilné pojetí náboženství, tak když se podíváte a třeba středověk a křesťanství, tak to nebylo o moc jiné, tak jestli to náhodou není obráceně, že vlastně oni ještě nestačili z těch dětských plínek vyrůst a dojít do dospělosti. Ale pan Sánka si za svým jednoznačně stojí, a my jsme se ani nepokoušeli ho přemlouvat, že by to tak nebylo. Ale rozhodně to není o tom, že by se snažil studenty nějak manipulovat, že by jim říkal „tohle je všechno špatné“, „vy musíte k Islámu“, nic takového tam nezaznělo. ...studenti jsou velmi otevření, takže odpovídal na lečjakou otázku, která mu nemusela být příjemná, ale rozhodně nezaznělo to, že „vy všichni jste ti hlupáci, já jediný jdu správnou cestou“. Když samozřejmě si to myslí, protože jinak by to nedělal. Ale to, jak se v poslední době řeší otázka agresivity islámu, tak ta tam nezazněla, takový pocit jsem nikdy neměla. Kdyby se mi to napoprvé nezdálo, tak bychom tam už nohu nestrčili. To je další věc.

Letos jsme tam se seminářem nebyli z toho důvodu, že jsme našli obdobnou akci na téma „Islám a konec světa“, která probíhala ve Faustově domě, jestli znáte ten festival, který každý podzim dělá Akademi věd, takový ten týden vědy. Dělá to vždy ČSAV, dělá to víceméně pro celou republiku, na všech možných pracovištích akademie. Počínaje atomovou fyzikou a konče literaturou. Je tam spousta zajímavých akcí. My

jsme navštívili toto. To je důvod, proč jsme letos nenavštívili Islámské centrum. To nebyl tedy důvod, že by se mi pan Sáška znelíbil, jen jsem nechtěla pro studenty dvakrát totéž. Jinak chodíme opakovaně a nikdy nebyl problém.

Jak moc se věnuje se Dr. Sáška kontroverzním tématům?

Myslíte, jak se jim věnuje ve vlastním povídání nebo jestli když se ho studenti ptají, nemá tendenci je odbýt? Nestalo se, že by studenty odbyl, že by jim odpověděl, že toto téma se nesluší probírat. Když oni vyslovili svůj názor nebo pochybnost, on argumentoval tím, co říká Korán. Sice neřekl ano, vy máte pravdu, ale nestalo se, že by odmítl odpovídat

Jak hodnotí vlastní historii? Snaží se islám prezentovat jako *Mírumilovný*?

Nejen z pohledu historie, ale on to vnímá tak, a to není mezi islamisty (respondentka má na mysli muslimy), že na základě Koránu řada z nich džihád nevnímá jako základní sloup víry. On sám říká, že když se vezmou původní mohammedovy teze, tak spousta těchto kontroverzních věcí, jsou naplaveniny z pozdější doby, tak jak se různě s Koránem manipulovalo, jak se různě vykládal. Například kontroverzní téma postavení ženy v Islámu. Žena Mohameda byla superemancipovaná. Takže sám mohammed svým životem toto nepotvrzoval, to by byl vysloveně rozpor mezi skutky a činy. Když je pravda, že měl potom více žen, to je pravda

Já sama mám také tendenci vnímat islám tak, jak mi ho předkládají média, kde se řeší, že zase padali životy. Ale je faktem, že Korán my dvě tak neznáme a nedokázali by jsme podle něj argumentovat. Ale pan Sáška ho moc dobře zná a ví, co se tam říká a co se tam neříká. a tvrdí, že tyto věci nejsou mohammedovo učení. Že je to pozdějšího charakteru.

V koránu takového nic není, ale jak se staví ke skutečnosti, že tyto nešvary fakticky existují, a že někteří lidé si ho tak vykládají?

Rozhodně toto jednání neschvaluje, a pokud se týká toho pojetí, myslím, že v tom má kus pravdy, že většina islamistů (opět muslimové) jsou pohodoví lidé, kteří si žijí klidným životem, jenže právě proto, že takoví jsou, nejsou pro média ničím zajímaví. To znamená, že media nám podávají obrázek řvoucí menšiny, které právě o to jde, aby jí media zabírala a měli z toho jakoby reklamu, propagaci. On to vidí tak, že 90% těch muslimů žije v klidu, kdežto zbývajících 10% dělá Islámu medvědí službu. Že si myslí, jak mu pomáhají, ale přitom mu ve většině případech škodí.

Často muslimové říkají, že západní společnost je v mravním úpad...(respondentka mi skáče do řeči)

Víte, proč se tak usmívám? Protože si vybavuju, co říkal ... o Faustově domě, jak jsem říkala, téma bylo „islám a konec světa“, a tam se rozebíralo, co říká korán na toto téma. a to se tam všichni smáli, až slzeli, když tam ten pán prohlásil, že Korán se v tomhle smyslu vyjadřuje tak, že až se jednou muslimští kočovníci zbaví svého kočovného života, začnou stavět velké mrakodrapy, hromadit zlato, viz SA a podobně, tak tehdy že nastane konec světa. Takže podle koránu už ten konec světa vlastně je. Oni si v tomto směru vlastně střílí do vlastních řad, protože oni se skutečně toho svého původního způsobu života v řadě případů velmi rychle vzdali.

Zmiňoval se o tomto tématu i Dr. Sáška?

Nevybavuji si.

Jak se staví k faktu: Tělesně postižení lidé žijí nezřídka na okraji společnosti

On naopak zdůrazňoval, že soudržnost islámské rodiny je mnohem větší, že o tyhle postižené pečují. Například verše koránu počítají s výjimkami, berou ohledy na jejich potřeby. V tom smyslu se o postižených mluvili. Ale že by byli na ulici a společnost se o ně nestarala, o tom se nehovořilo.

Děkuji

Rozhovor č. 2

Karlínské gymnázium:

Jaký byl obsah přednášek?

Nejde o přednášky. Vedoucí islámské nadace umožňuje exkurzi do prostor, což je pro studenty zajímavé. Součástí této akce prohlídka prostor centra na Černém mostě, a potom součástí té prohlídky, je část, kterou bych nazvala besedou, a v jejím rámci něco říká pan Sáška a studenti se mohou ptát a on odpovídá. Někdy je ta beseda aktivnější, studenti se ptají, někdy je menší protože se studenti neptají. Potom mluví pan Sáška. Obecně obsah: informace o vzniku Islámu, tedy základní informace, kde působí, jak je to s islámem v České republice, kde jsou jeho centra. Častou otázkou studentů bývá, jak se dostal pan Sáška k islámu a on vypráví svou osobní cestu k islámu, někdy se studenti ptají na kontroverzní témata, někdy ne, pak se o nich nemluví. Když se ptají, tak pan Sáška říká, že ty věci v koránu nejsou, že je samozřejmě pominout nelze, ale že to není výstup islámu jako takového. Většinou se ptají na otázky terorismu, a v koránu o něm nic není.

Vysvětluje obsah slova džihád v té šíři, tak jak by džihád měl muslim chápat. V rámci prohlídky je ukázána modlitebna. Když jsem tam byla se studenty poprvé, tak nás vzali i do oddělené části pro ženy, ale v dalších letech už nás tam nebrali, je možné, že v té době už tam byly ženy, to nevím. Pak jim ukáže prostor pro rituální očistu a v závěru je pak ta beseda

Ráda bych se soustředila na kontroverzní témata, je Dr. Sáška ochoten o nich mluvit? Když tvrdí, že tato témata nejsou v Koránu, znamená to, že není třeba o nich mluvit?

Mám pocit, že jsme o těchto tématech nemluvili. Sám pan Sáška o nich určitě nezačínal a neuvědomuji si žádnou diskuzi kolem toho. Takže jsme o tom asi nemluvili.

Tam je ještě jeden problém, pan Sáška mluví velmi monotónně. Za to sice nemůže, ale možná dopředu už tento projev studenty dopředu unaví. To ale nechci říct, že je to záměr! Že by chtěl studenty svým monotoniím projevem unavit. Ale musím říct, že jsme i zvažovali, že studenty vezmeme někam jinam, právě proto že ten projev není záživný. Je zajímavé prostor vidět, ale projev může způsobit to, že studenti pak už nemají touhu a potřebu se na něco ptát.

Byla jste vždy v kontaktu jen s Dr. Sáškou?

Ano, jen s ním.

Mluvil také o Historii Islámu? Popisoval jí jako mírumilovnou?

O žádných bojích nemluvil

Často muslimové říkají, že západní společnost je v mravním úpadku, zmínil se Dr. Sánka o tom?

To si myslím, že se tam někde objevilo. Nejspíš v souvislosti s hodnotami. O uznávání hodnot. Ale přiznám se, je to delší dobu, nejsem schopná to přesně interpretovat, ale určitě o hodnotovém systému mluvil. A ještě jedno téma, o kterém studenti často mluví: zakrývání žen. O tom jsme také mluvili. Ve vztahu ke Koránu, že žena má být krásná pro svého muže. Tyto věci tam určitě zazněly, a to že je to je jejich volba, se tam také objevilo.

Dovolte mi vrátit se k: Jaký je jejich pohled na morální stav západní společnosti (materialismus a bezboženství jako kořen všeho dnešního morálního zla, alkoholismu, drogy, sexuální promiskuita a HIV, vraždám, za něž stanovuje shovívavé tresty, rozpad rodin, nezodpovědný vztah k rodičovství.)? Hovoří o nich Dr. Sánka?

O tom, že se podobné věci dějí i v arabském světě, se nemluví. Určitě to nezmiňoval, ne že by přímo útočil na rozpad rodin, většinou se to vztahovalo ke konzumenství západní společnosti a ke vztahu ke konzumu. Soudil, že je to tu častý jev, ale útočný nebyl.

Chystáte se tam letos?

Letos tam nepůjdeme, protože mi nezbývá moc času a přiznám se, že právě v souvislosti s tím, jak to tam probíhá, jsem to tentokrát zazdila, protože jsem si říkala, že studentům, co potřebuji, řeknu a hold si odpustí ten prostor a ta beseda mi pro ně nepřišla až tak nosná. Já jsem dokonce hledala i jiný prsto, kam bychom chodili, ale těch prostor v Praze není.

Prvotní zájem jste projevíli vy, jako škola, nebo Vám to bylo nabídnuto?

Projevili jsme ho my, hledala jsem možnost, kam se studenty jít a seznámit se s Islámem. V rámci filozoficko-etického semináře probíráme světová náboženství. Chodíme také do židovského vzdělávacího centra, ve vztahu ke křesťanství pozveme většinou katolického nebo evangelického kněze, a proto jsem hledala prostor pro islám na internetu, kde jsem našla informaci o Islámském vzdělávacím centru, kde byl kontakt na pana Sánku, kterého jsem oslovila v roce 07. Od té doby jsme tam byli každý rok. Letos je to poprvé, co tam nepůjdu.

Chodí tam i kolegyně, která také učí tento seminář. Myslím, že má stejný názor na projev pana Sánky. Myslím si, že většinou ty kontroverzní otázky se snažil vysvětlit velmi stručně něčím z koránu a že se jim nevěnoval. Jestli si dobře uvědomuju, studenti se ptají na téma ženské obřízky. To on vysvětlí původní kulturou, že to v islámu nikdy nebylo, ale dál se tím tématem už nezaobírá. I problematiku vražd žen ze cti vysvětlí většinou právním systémem, který s islámem spojen není, takže takhle to většinou bývá vysvětleno.

Můžu vyloučit, že by někdo někoho k něčemu nutil, ale přítomnost vyhýbání se problematickým tématům to také říct mohu. Ta kontroverze, která je v české společnosti patrná, v Islámském centru nikdy nebyla nijak zvlášť diskutovaná. Měla jsem dojem, že pan Sánka o těchto tématech příliš mluvit.

Návštěva na mě působila tak, že má Islám představit v dobrém světle, co nejpozitivněji. Na druhou stranu je tato snaha pochopitelná, protože je v naší společnosti chápán velmi negativně, snad je toto snaha o protiútok? a trochu se zapomíná, že věc má dvě stránky

Děkuji

Rozhovor č. 3

Gymnázium Na Vítězné pláni:

Za mě mohu říct následující: Do mešity jsme chodili už během mých studií na HTF UK v rámci předmětu nové náboženské směry s dr. Vojtíškem, proto jsem návštěvy organizoval i pro své studenty na gymnáziu. Organizace návštěv v pražské mešitě je samozřejmě součástí misie ummy; je dost naivní předpokládat, že se to děje z jiných důvodů, než nabídnout studentům pohled na reálného muslima a zbavit studenta (animálního a iracionálního pocitu) xenofobie; mít otevřené dveře pro (ne)muslimy je vlastně náboženskou povinností běžné mešity.

Podstata návštěv je: seznámit se s náboženskými reáliemi islámu; návštěvy po domluvě stavíme na dotazech studentů, kteří se samozřejmě ptají i na problémy a pnutí uvnitř i vně islámu. Naši průvodci odpovídali z mého pohledu vždy korektně: nezastírali, že problémy existují, ale vykládali je podle mého zcela realisticky, totiž že se musíme obávat náboženského terorismu všichni a obecně (nehledě na náboženství) a že se (stejně jako v křesťanství, židovství nebo třeba buddhismu!!!) jedná o radikalizující se skupinky na okraji proudu; že tzv. problémy spojované (podle mého nesprávně) s islámem jsou spíše problém globalizace chudoby a kulturní odlišnosti/identity Arábie (muslimů je nejvíce v nearabských zemích!)

Zajímavé pro mě bylo (ale vlastně nevím, kolik toho o islámu víte a z jakých zdrojů) především poukazování na pnutí uvnitř dvou hlavních směrů islámu. Mešita v Praze je sunnitská a o šíitském islámu nebylo pojednáno, řekl bych zcela bez emocí nebo předsudků. To je ale z mého hlediska pochopitelné.